

*Master Special Educational Needs
Remedial Teaching*



Wie slim is, doet het **SMART**

*Van signalering tot
handelingsplan*

praktijkonderzoek

Inge Deurhof-Ruiter

Studentnummer 511567

Begeleiders: mevr. A. Arbouw

en mevr. I. Hoff

Juni 2010

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Introductie	5
Hoofdstuk 1	
Onderzoeksvraag	6
1.1 Aanleiding	6
1.2 Onderzoeksvraag	7
1.3 Huidige situatie op De Wingerd	8
Hoofdstuk 2	
Theoretisch onderzoek	11
2.1 Planmatig werken	11
2.1.1 Probleemsignalering	12
2.1.2 Diagnosticering	12
2.1.3 Opstellen handelingsplan	13
2.1.4 Uitvoeren handelingsplan	14
2.1.5 Evaluatie en bijstelling van het handelingsplan	14
2.2 De interne zorgroute op De Wingerd	14
2.3 Taakverdeling	15
2.4 Conclusie	16
2.5 Gewenste situatie	17
Hoofdstuk 3	
Onderzoeksmethodologie	18
3.1 Opzet onderzoek	18
3.1.1 Verantwoording	18
3.1.2 Introductie en invoering van het stappenplan	18
3.1.3 Dataverzameling	19
3.2 Schematisch onderzoeksplan	19
Hoofdstuk 4	
Data en analyse	22
4.1 Onderzoeksmethodiek	22
4.2 Resultaten analyse handelingsplannen	22
4.3 Resultaten enquête	24

Hoofdstuk 5	
Data-interpretatie	26
5.1	Onderzoeksvraag en antwoord 26
5.2	Interpretatie 26
5.2.1	De enquête 26
5.2.2	Fase 1, Stappenplan Stap 1: Het vaststellen van de beginsituatie 27
5.2.3	Fase 2, Stappenplan Stap 2 t/m 6: Het SMART-formuleren van het handelingsplan 27
5.2.4	Inzet expertise 28
5.3	Conclusie 28
 Hoofdstuk 6	
Evaluatie	30
6.1	Persoonlijke reflectie 30
6.2	Reflectie op het onderzoek 30
6.3	Aanbevelingen 31
6.3.1	Aanbevelingen voor de onderwijspraktijk 31
6.3.2	Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek 31
6.4	Bruikbaarheid 31
 Literatuurlijst	32
 Bijlagen	33

Samenvatting

In dit onderzoek is gezocht naar een manier om de expertise van de Remedial Teacher (RT-er) gestructureerd en efficiënt in te zetten in combinatie met een adequate ondersteuning van leerkrachten bij het SMART-formuleren van handelingsplannen.

Aanleiding hiervoor was het ontbreken van een beleid aangaande de inzet van een RT-er en RT-uren op basisschool De Wingerd in Lelystad.

Voordat het team op De Wingerd versterkt werd met een RT-er (in opleiding), was RT een taak van de leerkracht, waarbij de Intern Begeleider (IB-er) een ondersteunende functie vervulde. Door het ontbreken van een helder beleid, was er weinig tot geen structuur, de expertise van de RT-er en de RT-uren werden onvoldoende gericht ingezet.

Om hier, in overleg met het team, vorm aan te geven, is er een inventarisatie gemaakt van de wensen van de leerkrachten met betrekking tot de inzet van RT. De voorkeur ging in de eerste plaats uit naar hulp bij extra begeleiding aan zorgleerlingen en in de tweede plaats naar hulp bij het opstellen van individuele handelingsplannen.

Er is voor gekozen om het opstellen van individuele handelingsplannen als uitgangspunt te nemen, omdat hulp bij begeleiding aan zorgleerlingen daaruit voortvloeit. Daarbij was het van belang om hulp bij het opstellen aan handelingsplannen zo te structureren, dat het tevens een bijdrage zou leveren aan de structurering van de inzet van de expertise van de RT-er.

In de literatuur wordt duidelijk aangegeven aan welke eisen een handelingsplan moet voldoen. Een heldere beginsituatie geeft richting aan het doel en een concreet doel geeft richting aan de te verlenen hulp. Met het toepassen van SMART-criteria wordt een handelingsplan concreet, haalbaar en uitvoerbaar. Het ontbrak echter aan een methodiek om deze principes toe te passen in de praktijk. Om hierin te voorzien, is een stappenplan ontwikkeld en vervolgens ingezet.

De functie van dit stappenplan is tweeledig:

- Voor de leerkrachten dient het stappenplan als hulpmiddel om de beginsituatie van een zorgleerling te verhelderen en naar aanleiding daarvan het handelingsplan SMART te formuleren.
- Voor de RT-er dient het stappenplan als indicator: wanneer een leerkracht een (of meerdere) stappen niet geconcretiseerd krijgt, is het voor de RT-er helder waar inzet van de expertise gewenst is.

Alle leerkrachten van De Wingerd hebben meegewerkt aan het onderzoek en hebben eenmalig gebruik gemaakt van het stappenplan als hulpmiddel bij het opstellen van een handelingsplan. Ondanks dat deze interventie slechts eenmalig is toegepast, zijn de opbrengsten bemoedigend.

Zowel de enquête onder de leerkrachten als de analyse van de handelingsplannen tonen aan dat het stappenplan een positieve bijdrage heeft geleverd aan het specificeren van de beginsituatie en het SMART-formuleren van handelingsplannen.

Door ondersteuning van de RT-er bij het concretiseren van stappen in het stappenplan en feedback op de opgestelde handelingsplannen, heeft de RT-er expertise gericht in kunnen zetten.

Dit onderzoek is van betekenis voor iedere leerkracht die ondersteuning wenst bij het opstellen van handelingsplannen en/of voor de RT-er die deze ondersteuning wil bieden.

Introductie

Mijn naam is Inge Deurhof. Ik ben inmiddels 15 jaar werkzaam in het basisonderwijs, waarvan de laatste 7 jaar op PC Basisschool De Wingerd in Lelystad.

Het is een bekend probleem: je hebt een klas vol met leerlingen, die stuk voor stuk recht hebben op aandacht. Ondanks alle taken die er liggen, wil je ieder kind helpen zich zo optimaal mogelijk te ontwikkelen. Je zorg en aandacht gaan in het bijzonder uit naar leerlingen die zich onvoldoende blijken te verrijken met de standaard aangeboden lesstof. Je doet wat in je vermogen ligt, onder druk van tijd, stapels ander werk en dan blijkt ook: onvermogen. Want wat is er precies aan de hand met die leerling en hoe kom je daar eigenlijk achter? En als je het weet, hoe verhelp je het probleem dan, waarmee en wanneer?

Dit is een beknopte weergave van mijn eigen dilemma als groepsleerkracht. Dit is ook de reden waarom ik ben gestart met de opleiding tot RT-er, want als leerkracht is het toch mijn streven om er aan bij te dragen dat kinderen met plezier naar school gaan, dat zij zich bekwaam voelen en juist wanneer het niet vanzelf gaat, kinderen verder te helpen. En gezien het feit dat ik mij op dat laatste punt tekort voelde schieten, wilde ik mij daar graag verder in bekwamen.

Tijdens de opleiding trof het mij dat de nadruk er op werd gelegd dat je als RT-er in dienst staat van de leerkracht. Het is een uitgangspunt waar ik volledig mee instem. Nu is er op de school waar ik werkzaam ben, geen RT buiten de RT die de leerkrachten zelf in de klas verzorgen. Daarom wil ik in mijn onderzoek uitzoeken hoe ik die ondersteunende rol kan vervullen. Het is een uitdaging om de juiste balans te vinden: hoe weet de leerkracht zich geholpen, zonder dat ik (als RT-er) alles uit handen neem waardoor de leerkracht zichzelf niet verder ontwikkelt?

Ik hoop, in samenwerking met de IB-er en het team, de kwaliteit van RT op De Wingerd te Lelystad te verbeteren, zodanig dat de leerkracht zich gesteund voelt en de expertise van RT-er optimaal ingezet wordt.

Om dit te bereiken, wil ik mij richten op het SMART-formuleren van individuele handelingsplannen, aangezien planmatige hulp aan zorgleerlingen begint bij het handelingsplan.

Inge Deurhof

Ten behoeve van de leesbaarheid spreek ik in het vervolg over 'handelingsplannen' wanneer het individuele handelingsplannen betreft.

Hoofdstuk 1

Onderzoeksvraag

1.1 Aanleiding

Op basisschool De Wingerd, waar ik leerkracht ben, zijn de afgelopen jaren verschillende directeuren werkzaam geweest. Van augustus 2007 tot augustus 2009 werd de school geleid door een directeur met een duidelijk streven naar onderwijsverbetering. Toen ik tijdens een functioneringsgesprek aan het eind 2007 aangaf dat ik belangstelling had voor een opleiding Remedial Teaching, werd daar positief op gereageerd: nog voor het nieuwe schooljaar begon, was de financiering geregeld en werd ik voor een deel vrijgeroosterd voor mijn studie en praktijkopdrachten.

Buiten de RT die de leerkrachten zelf in de klas verzorgen, is er geen RT op De Wingerd. De vereniging waar de school onder valt, heeft als beleid dat zorgverbreding valt onder het takenpakket van de IB-er en dat de IB-er zorgt voor ondersteuning bij RT. Vanuit dit standpunt is een RT-er in principe niet nodig, maar de scholen binnen de vereniging zijn vrij om daar zelf keuzes in te maken.

Zodoende beschikken we als school nu over RT-uren (in het kader van mijn studie) zonder dat er een beleid is op de functie van RT-er.

Zolang ik de beschikbare RT-uren invulling kon geven met praktijkopdrachten van de opleiding, lukte het mij taakgericht bezig te zijn (al bestond hierbij wel het gevaar dat in de klas niet bekend was wat er buiten de klas met de kinderen gebeurde). Naast de praktijkopdrachten wist ik niet goed hoe ik de beschikbare tijd zo goed mogelijk moest verdelen. Aan mijn collega's gaf ik te kennen dat ik graag wilde helpen bij het begeleiden van zorgleerlingen en als ze van mijn aanbod gebruik wilden maken, moesten ze het maar laten weten. Verschillende collega's hebben aan deze oproep gehoor gegeven, maar deze werkwijze bevatte weinig structuur. Er waren geen afspraken gemaakt over welke kinderen de extra hulp het meest nodig hadden, er werden geen afspraken gemaakt over de inhoud van de hulp die geboden werd en er was weinig tot geen overleg met collega's over het werk buiten de klas in combinatie met het werk binnen de klas.

Dit was niet de manier waarop RT efficiënt ingezet wordt, dit was niet de manier waarbij ik me tevreden voelde.

In de loop van schooljaar 2008/2009 had ik een gesprek met de IB-er. Ik legde hem mijn probleem voor betreffende de vorm van RT op De Wingerd en vroeg hem naar zijn mening. Hij schetste zijn beeld: het ging hem er om dat leerkrachten zichzelf bekwamen in zorgverbreding en juist daarvoor de mogelijkheid moeten krijgen. Het probleem uit handen nemen, draagt daar niet aan bij. Met extra hulp in de klas, of iemand die de groep tijdelijk overneemt, zou dat te realiseren zijn. En daar zou de RT-er een rol in kunnen spelen. In eerste instantie verontrustte deze gedachtegang mij. Ik zag mijzelf als RT-er juist in de rol van 'lastenverlichter' door persoonlijk met zorgleerlingen aan de slag te gaan en niet als 'onderwijsassistent' om ervoor te zorgen dat de leerkracht tijd kon besteden aan een zorgleerling. In dit uiterste idee kan ik mij nog steeds niet vinden, maar naarmate ik mij er meer in verdiepte, kwam ik tot de conclusie dat RT inderdaad óók in de klas plaats moet vinden en dat leerkrachten zich daarin moeten bekwamen.

Ik las dit onder andere in een artikel van dr. W. Meijer (2003). Hij schrijft: "Wanneer bij het verdelen van taken het accent eenzijdig ligt op vermindering van de draaglast van een leerkracht, leidt dat op den duur tot overbelasting van de RT-er en IB-er, maar ook tot een steeds geringere draagkracht van de groepsleerkrachten."

Dit helder hebbende, vroeg ik mij af wat hierover nu de mening is van de leerkrachten van De Wingerd.

Ik onderstreep de opmerking die Paul Mol maakte tijdens de module 'Communicatie en Reflectie': 'De leerkracht moet de regie houden, ondersteuning en/of advisering (door bijvoorbeeld de RT-er) gebeurt op zijn of haar verzoek.'

Met deze visie in mijn achterhoofd heb ik mijn collega's de open vraag gesteld wat zij nu verwachten van een RT-er en wat hun wensen zijn met betrekking tot de inzet van RT. In de reacties zaten veel overeenkomsten. Voor bijna alle leerkrachten was de grootste vraag: hulp bij extra begeleiding aan zorgleerlingen, gevolgd door: hulp bij het invullen van het handelingsplan (*bijlage 1*).

Ik wil mijn collega's graag tegemoet komen in hun vraag naar hulp bij extra begeleiding bij zorgleerlingen. Naar mijn mening zou planmatige hulp aan zorgleerlingen (in welke vorm dan ook) voorbereid moeten zijn in de vorm van een handelingsplan.

Om het concreet te maken, wil ik de hulpvraag van de leerkrachten koppelen aan het schrijven en uitvoeren van handelingsplannen. Bij het maken van een handelingsplan komt immers ook aan de orde hoe en door wie de hulp aan de leerling geboden wordt.

Bovendien kan ik op deze wijze vorm geven aan twee van de belangrijkste wensen die genoemd werden met betrekking tot de inzet van RT: hulp bieden bij extra begeleiding bij zorgleerlingen en hulp bieden bij het invullen van het handelingsplan.

1.2 Onderzoeksvraag

Dit brengt mij tot de volgende onderzoeksvraag:

Ik onderzoek (onderwerp) hoe ik leerkrachten kan ondersteunen bij het SMART formuleren van handelingsplannen

Omdat ik wil weten (vraag) hoe ik als RT-er kan bijdragen aan een autonome, planmatige en inhoudelijk adequate hulpverlening van de leerkracht aan zorgleerlingen

Teneinde (doel) te komen tot een kwaliteitsverbetering van RT binnen De Wingerd, aansluitend bij de interne zorgroute van De Wingerd

Zodat (belang) voldaan wordt aan de hulpvraag van de leerkrachten en de expertise van RT-er optimaal ingezet wordt.

Doel van het onderzoek

De kwaliteit van RT op De Wingerd te verbeteren, zodanig dat de leerkracht zich gesteund voelt en de expertise van RT-er optimaal ingezet wordt.

Doel binnen het onderzoek

Uitzoeken hoe ik als RT-er de leerkracht optimaal kan ondersteunen bij het opstellen en uitvoeren van SMART geformuleerde handelingsplannen.

Deelvragen

Praktische deelvragen

- Hoe ervaren de leerkrachten het invullen en uitvoeren van handelingsplannen voorafgaand aan het onderzoek?
(*Hoofdstuk 1, paragraaf 3*)
- Welke problemen doen zich voor bij de voorbereiding en de uitvoering?
(*Hoofdstuk 1, paragraaf 3*)
- Hoe worden de handelingsplannen voorafgaand aan het onderzoek ingevuld? (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgebonden)
(*Hoofdstuk 1, paragraaf 3*)
- Voldoet het format van het handelingsplan van De Wingerd om het handelingsplan SMART op te stellen?
(*Hoofdstuk 1, paragraaf 3*)
- Draagt de methodiek bij aan het verhelderen van de beginsituatie en de SMART-formulering van handelingsplannen?
(*Hoofdstuk 4, paragraaf 3*)

- Hoe ervaren de leerkrachten het invullen en uitvoeren van handelingsplannen *na* de interventie?
(*Hoofdstuk 4, paragraaf 4*)
- Draagt de methodiek bij aan het structureren van de inzet van de expertise van de RT-er?
(*Hoofdstuk 5, paragraaf 2.4*)

Theoretische deelvragen

- Hoe organiseer ik mijn ondersteuning aan leerkrachten met betrekking tot het opstellen en uitvoeren van handelingsplannen?
(*Hoofdstuk 2, paragraaf 3*)
- Wat is de rol van de leerkracht bij het opstellen van het handelingsplan?
(*Hoofdstuk 2, paragraaf 2*)
- Wat is de rol van de IB-er bij het opstellen van het handelingsplan?
(*Hoofdstuk 2, paragraaf 2*)
- Wat is de rol van de RT-er bij het opstellen van het handelingsplan?
(*Hoofdstuk 2, paragraaf 2*)
- Wat is de interne zorgroute van De Wingerd?
(*Hoofdstuk 2, paragraaf 2*)
- Wat is het doel van het opstellen van handelingsplannen?
(*Hoofdstuk 2, paragraaf 1*)
- Wat is de definitie van een SMART-geformuleerd handelingsplan?
(*Hoofdstuk 2, paragraaf 1*)
- Hoe leer je een handelingsplan SMART formuleren?
 - Hoe stel je de beginsituatie vast?
(*Hoofdstuk 2, paragraaf 1.2*)
 - Welke kennis moet aanwezig zijn om hoge, haalbare en meetbare doelen te formuleren?
(*Hoofdstuk 2, paragraaf 1.3*)
 - Welke methodiek is bruikbaar ten behoeve van het verhelderen van de beginsituatie en het SMART-formuleren van handelingsplannen?
(*Hoofdstuk 2, paragraaf 4*)

1.3 Huidige situatie op De Wingerd

Om vast te stellen hoe de leerkrachten van De Wingerd het invullen en uitvoeren van handelingsplannen ervaren, heb ik een vragenlijst opgesteld (*bijlage 2*) en deze aan het team voorgelegd. De vragen op deze lijst zijn van toepassing op het format (*bijlage 3*) zoals dat op De Wingerd gehanteerd wordt.

Uit de reacties kan het volgende geconcludeerd worden (*bijlage 4*):

Het opstellen van handelingsplannen kost de leerkrachten enige tot veel moeite. Er wordt aangegeven dat het tijd en energie kost en ruim de helft van de leerkrachten geeft te kennen moeite te hebben met het formuleren van handelingsplannen.

Ook de uitvoering kost de leerkrachten enige tot veel moeite (op één leerkracht na, deze gaf aan door goed te plannen geen moeite te hebben met de uitvoering). Bij belemmeringen in de uitvoering worden de volgende oorzaken genoemd: capaciteiten van de groep, complexiteit van het handelingsplan, combinatieklas, gebrek aan geschikt materiaal, onverwachte omstandigheden en/of tijdgebrek.

Alle leerkrachten beschouwen het opstellen en uitvoeren van handelingsplannen als zinvol en/of noodzakelijk. Twee daarvan geven aan het ook als een verplichting te zien.

Een enkele keer wordt aangegeven dat er bij het invullen van een bepaald onderdeel van het handelingsplan geen problemen zijn, maar over het algemeen kost het enige tot veel moeite om de doelstelling concreet en meetbaar te formuleren, om gepaste materialen te vinden, om remediërende acties te bedenken en om de hulp in te passen in het rooster. De IB-er of de RT-er wordt soms betrokken bij het opstellen van handelingsplannen.

Om vast te stellen hoe handelingsplannen momenteel worden ingevuld, heb ik 14 handelingsplannen geanalyseerd. Deze handelingsplannen komen uit de huidige leerlingendossiers. Dat betekent dat er in de dossiers van de leerlingen uit groep 1 geen handelingsplannen voorhanden zijn, ervan uitgaande dat de meerderheid van deze leerlingen aan het eind van vorig schooljaar nog in de startfase verkeerde. Uit iedere groep heb ik twee willekeurige handelingsplannen van het laatste trimester van het schooljaar 2008/2009 geanalyseerd op de volgende punten:

Beginsituatie: globaal of specifiek omschreven?

Specifiek: is het doel beknopt en concreet omschreven in termen van gewenst gedrag?

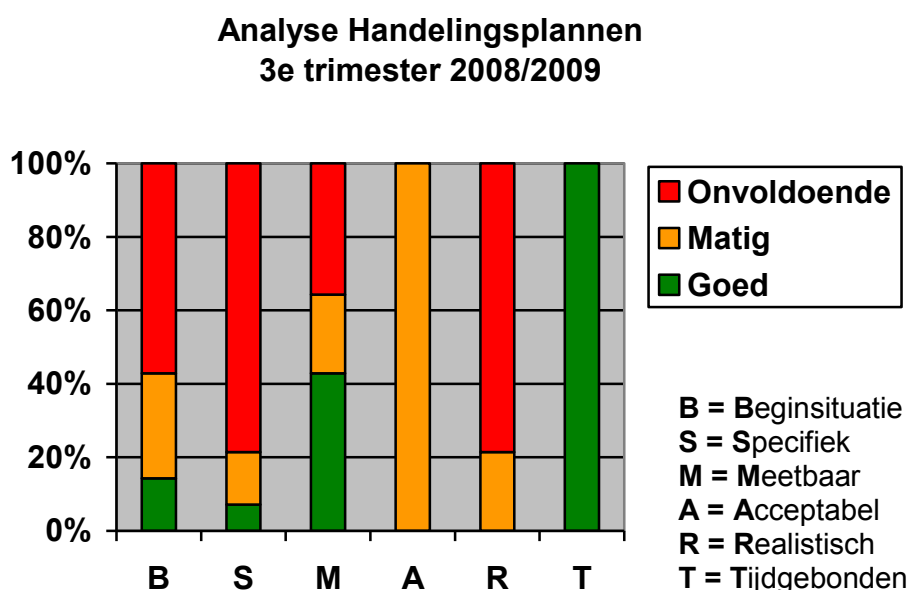
Meetbaar: wordt er in meetbare termen aangegeven 'hoeveel' de leerling moet behalen?

Acceptabel: worden de taken en verantwoordelijkheden van de betrokkenen omschreven?

Realistisch: worden de activiteiten, opdrachten en te gebruiken materialen concreet omschreven, inclusief planning in het rooster?

Tijdgebonden: wordt er aangegeven op welke termijn men verwacht het doel bereikt te hebben?

Het resultaat van de analyse is als volgt:



Figuur 1

De beginsituatie is over het algemeen weinig specifiek omschreven. Soms wordt er alleen een melding gemaakt van een onvoldoende CITO-score. Nadere informatie ontbreekt. Het is opmerkelijk dat er aangegeven wordt dat het vaststellen van de beginsituatie niet veel moeite kost, terwijl deze over het algemeen weinig specifiek wordt omschreven. Het doel wordt vaak algemeen omschreven met termen als 'het vergroten van...' of 'het verbeteren van...'

Het format van het handelingsplan biedt onvoldoende mogelijkheden om aan te geven wat de taken en verantwoordelijkheden van de betrokkenen zijn. Er is ruimte om te vermelden wie er betrokken zijn bij de uitvoer van het handelingsplan, maar niet wat de taken van de betrokkenen zijn.

Over het algemeen wordt er een omschrijving gegeven van de te gebruiken materialen, maar geen concrete beschrijving van de activiteiten. Het criterium 'Realistisch' is beoordeeld op de uitvoerbaarheid door derden. Dit was bij geen van de handelingsplannen het geval. Tevens biedt het format geen ruimte om aan te geven op welk moment de activiteiten uitgevoerd worden.

Op alle handelingsplannen is aangegeven wat de begindatum en de einddatum is.

Hoofdstuk 2

Theoretisch onderzoek

Teneinde de vraag te kunnen beantwoorden hoe ik als RT-er de leerkrachten van De Wingerd optimaal kan ondersteunen bij het maken van SMART-geformuleerde handelingsplannen, zullen eerst de volgende vragen beantwoord moeten worden:

- Wat is het doel van het opstellen van handelingsplannen?
- Wat is de definitie van een SMART-geformuleerd handelingsplan?
- Hoe leer je een handelingsplan SMART formuleren?
 - Hoe stel je de beginsituatie vast?
 - Welke kennis moet aanwezig zijn om hoge, haalbare en meetbare doelen te formuleren?
 - Welke methodiek is bruikbaar ten behoeve van het verhelderen van de beginsituatie en het SMART-formuleren van handelingsplannen?
- Wat is de rol van de leerkracht bij het opstellen van het handelingsplan?
- Wat is de rol van de IB-er bij het opstellen van het handelingsplan?
- Wat is de rol van de RT-er bij het opstellen van het handelingsplan?
- Wat is de interne zorgroute van De Wingerd?
- Hoe organiseer ik mijn ondersteuning aan leerkrachten met betrekking tot het opstellen en uitvoeren van handelingsplannen?

2.1 Planmatig werken

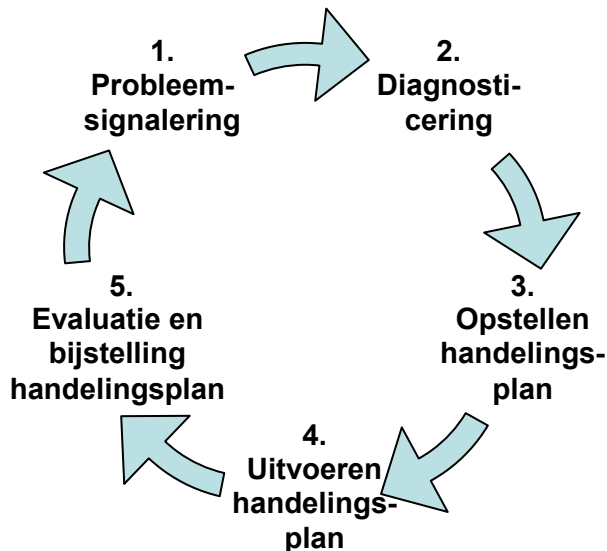
Leerkrachten worden, mede door de invoering van het WSNS-beleid, meer dan vroeger geconfronteerd met leerlingen die specifieke (onderwijs-)zorg nodig hebben. Naast het verzorgen van onderwijs aan de groep en alle activiteiten die daarbij horen, wordt van de leerkracht verwacht dat hij/zij gepast onderwijs realiseert voor de leerling die extra zorg nodig heeft. Dit vraagt om planmatig werken. Bij planmatig werken worden stappen genomen die aanzetten tot dieper nadenken over de hulpvraag van de leerling en de wijze waarop de hulp geboden kan worden. Het brengt systematiek aan in het handelen en heeft een cyclisch karakter: er wordt gereflecteerd op het handelen, waarbij de uitkomst van invloed zal zijn op het vervolg. Planmatig werken wordt concreet met de inzet van handelingsplannen. Het handelingsplan dient in dit opzicht als sturingsdocument: het geeft richting aan het proces van planmatig werken.

Maar een handelingsplan heeft meer functies:

- Het draagt zorg voor afstemming (Dit betreft zowel afstemming van de zorg op de leerling, als afstemming van de verschillende activiteiten en betrokkenen.)
- Het leidt tot een verantwoorde overdracht (Bij een heldere registratie kan overdracht op een verantwoorde wijze plaatsvinden binnen de eigen school en naar derden.)
- Het dient ter verantwoording (Het gehele proces wordt met een handelingsplan inzichtelijk voor derden.)
- Het zet aan tot reflectie (Specifieke reflectie met betrekking tot de doelen van het handelingsplan en tevens reflectie op het eigen handelen overeenkomstig de wijze van planmatig werken.)
- Het brengt ordening aan (Ordening is van belang bij doelgericht werken: analyseren, selecteren, doelen stellen)
- Het biedt structuur (Gestructureerd werken binnen een kader van afspraken maakt procedures inzichtelijk en helder.)
- Het bevordert de communicatie (Het maken van afspraken omtrent behandeling, begeleiding of aanpak.)

(Van de Wiel, Huijgens, 2003)

Den Dulk en Janssens (2005, p.181) hanteren de volgende fasen om te komen tot een handelingsplan:



Figuur 2

2.1.1 Probleemsignalering

De eerste fase is de signaleringsfase. Uit het leerlingvolgsysteem, toetsgegevens, observaties en/of sensitiviteit van de leerkracht, kan geconstateerd worden dat er een probleem is. Het is van belang te weten wat de (minimum-)doelen zijn op groepsniveau, maar ook wat de mogelijkheden zijn van de leerling zelf. Vanuit deze kennis ontwikkelt de leerkracht een verwachtingspatroon met betrekking tot de leerling. Wanneer een leerling niet aan dat verwachtingspatroon voldoet, is dat een signaal. Daarbij is het van belang dat de leerkracht zich ervan bewust is dat het probleem ook kan liggen aan de organisatie in de klas, het pedagogisch klimaat, de leerkracht zelf, de thuissituatie of een combinatie van verschillende factoren. Zo kunnen er, naast maatregelen met betrekking tot de zorgleerling, ook maatregelen genomen worden met betrekking tot bijvoorbeeld leerkrachtgedrag, onderwijsaanbod, klassenmanagement en dergelijke.

2.1.2 Diagnosticering

Na de signalering wordt zoveel mogelijk relevante informatie verzameld over de leerling en het probleem. Met andere woorden: de beginsituatie wordt bepaald.

Enkele methoden om de beginsituatie te bepalen, zijn onder andere:

- *observatie
- *literatuuronderzoek
- *pedagogisch-didactisch onderzoek
- *gesprek met leerling, ouders, IB-er en/of RT-er
- *informatie opvragen bij collega's
- *raadplegen externe deskundigen

Er wordt gekeken naar zowel de leerling als de omgevingsfactoren. Eventueel wordt er nader onderzoek verricht om antwoord te kunnen geven op de vraag wat er aan de hand is met deze leerling, bij deze leerkracht, in deze groep, van deze school. Er moet een helder antwoord op deze vraag gegeven kunnen worden. Dan kan er, vanuit dit transactionele kader, een vertaling gemaakt worden naar de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van het kind: de hulpvraag kan geconcretiseerd worden.

Niet alleen de problematische aspecten worden in kaart gebracht, maar ook de positieve aspecten van de leerling. Dit verhoogt de betrokkenheid bij het kind, het biedt meer

perspectief doordat het aanknopingspunten kan opleveren voor het handelingsplan, het is relevant voor het inschatten van de ernst van de situatie en het kan bepaalde vermoedens bevestigen of ontkrachten (Pameijer en Van Beukering, 2006).
Als de beginsituatie bepaald is, kan het handelingsplan opgesteld worden.

2.1.3 Opstellen handelingsplan

Van belang is, dat het opstellen van een handelingsplan nooit een doel op zich is, maar een middel om specifieke pedagogische en didactische behoeften expliciet te maken. Het moet concrete richtlijnen geven voor het onderwijs, gebaseerd op de hulpvraag van de leerling. Een handelingsplan is

“het geheel van voor een bepaalde periode schriftelijk vastgelegde concrete richtlijnen voor het onderwijs aan een of meer leerlingen op basis van informatie over de specifieke pedagogisch-didactische behoeften van deze leerling(-en), waarmee de school beoogt bepaalde leer- en opvoedingsdoelen in een zeker tijdsbestek te bereiken”

(Schröder-Servaes, zoals geciteerd in Den Dulk, Janssens, 2005)

Om te komen tot effectieve handelingsplanning kan het stellen van specifieke en meetbare doelen een belangrijk hulpmiddel zijn. Door het overdenken en formuleren van concrete doelen die op korte termijn haalbaar lijken te zijn, wordt vaak de wijze waarop deze doelen behaald kunnen worden, zichtbaar. Door middel van het toepassen van het SMART-principe, worden handelingsplannen concreet en geven ze richting aan de inhoud en wijze van de geboden hulp.

Een handelingsplan is SMART wanneer het voldoet aan de volgende eisen (Den Dulk, Janssens, 2005; Van de Wiel, Huijgens, 2003 & Pameijer, Van Beukering, 2006):

-Specifiek: concreet, duidelijk, overzichtelijk

Wat wil je precies gaan doen? (kort en krachtig)

Om een doel specifiek te maken, is het van belang dat de beginsituatie helder is. Immers, het doel gaat een stap verder dan het huidige gedrag, het is gericht op de zone van de naaste ontwikkeling.

Deze volgende stap wordt beknopt en concreet als gewenst gedrag omschreven. Behalve dat de beginsituatie helder is, dient de leerkracht op de hoogte te zijn van de leer- en ontwikkelingslijnen. Alleen dan kan er aansluiting plaatsvinden bij de zone van naaste ontwikkeling.

-Meetbaar: voldoende objectief vast te stellen

Hoeveel wil je halen?

Alleen wanneer een doel meetbaar is, is vast te stellen of het doel behaald is of niet. Bij doelen met betrekking tot didactische leergebieden, zal dit over het algemeen niet veel moeite kosten. Middels toetsen is goed na te gaan welke stof een leerling wel of niet beheerst.

Op het gebied van gedrag kan een doel meetbaar gemaakt worden door het gebruik van observatielijsten. Uit de observatie wordt een hoeveelheid gehaald. Deze hoeveelheid bepaalt de beginsituatie en tevens het meetbare doel.

Wanneer de observatie nogmaals wordt uitgevoerd ter evaluatie, kan vastgesteld worden of de doelen zijn behaald.

-Acceptabel: aanvaardbaar voor de betrokkenen

Wanneer is het doel bereikbaar, met wiens hulp, wie is betrokken bij de uitvoering?

Een handelingsplan is acceptabel als de betrokkenen het uitvoerbaar achten. Wanneer leerkrachten zelf voor de uitvoering staan, vraagt dit doordachte aanpassingen in het klassenmanagement.

Zijn er, naast de leerkracht, andere personen die helpen bij de uitvoering van het plan, dan vereist dat regelmatig overleg en een intensieve samenwerking. Afstemming is noodzakelijk om eenheid te verkrijgen in de aangeboden hulp.

De taken en verantwoordelijkheden van de betrokkenen zijn duidelijk en er zijn heldere afspraken over wie wat doet.

-Realistisch: hoog en haalbaar

Is het te verwachten dat het doel te halen is? Op welke manier kan dat dan?

Een realistisch handelingsplan geeft een concrete omschrijving van activiteiten, opdrachten en te gebruiken materialen. Het betreft hier de omschrijving van de remediërende activiteit(-en).

Tevens wordt de frequentie aangegeven.

-Tijdgebonden: wanneer en hoe lang

Binnen welke tijd wil je het doel halen?

Hier wordt aangegeven op welke termijn men verwacht de doelen bereikt te hebben.

Met name wanneer een handelingsplan ingezet wordt om achterstanden en hiaten weg te werken zodat de leerling in staat is weer aan het groepsprogramma deel te nemen, is het streven is om binnen een beperkte tijd de doelen te behalen.

Er moet voor gewaakt worden dat de focus niet zo sterk ligt op het SMART-formuleren, dat men het grote geheel uit het oog verliest. De concrete, korte termijn doelen moeten zo worden bepaald dat ze passen binnen lange termijn doelen.

Het uitgangspunt ligt bij de doelstellingen die zijn opgesteld door de overheid, de school en de methodemakers: de kerndoelen. Het handelingsplan heeft in eerste instantie tot doel om de aansluiting van de zwakke leerling bij de groep te herstellen. Wanneer een leerling zich in de situatie bevindt dat de kerndoelen (nog) niet haalbaar blijken, worden doelstellingen meer verbonden met de mogelijkheden van de leerling. Maar ook deze doelen moeten in het licht van de kerndoelen en groepsdoelen worden gesteld.

2.1.4 Uitvoeren handelingsplan

In deze fase wordt de uitvoering van het handelingsplan concreet. Juist in deze fase is het van belang dat het handelingsplan acceptabel is (zie hierboven), alleen dan is het daadwerkelijk uitvoerbaar.

Het uitvoeren van een handelingsplan betreft een intensieve vorm van didactisch handelen. Er moet echter voor gewaakt worden dat het niet meer is dan het inzetten van (technische) middelen en instrumenten om tot een oplossing van het probleem te komen. Afstemming op de sociaal-emotionele ontwikkeling en de aard van het kind en de pedagogische situatie zijn voorwaarden voor een aantrekkelijke leersituatie voor de leerling.

2.1.5 Evaluatie en bijstelling van het handelingsplan

Door middel van evaluatie na de fase van uitvoering, wordt duidelijk of de doelen zijn behaald of dat er bijstelling nodig is. Dit betreft de productgerichte evaluatie. Evaluatie en bijstelling van het handelingsplan gebeurt echter ook tijdens de fase van uitvoering. Vaak is dit impliciet. Ondanks de zorgvuldige voorbereiding kan de uitvoering anders lopen dan verwacht of kunnen nieuwe ontwikkelingen zorgen voor nieuwe inzichten die om aanpassingen vragen. Wanneer dit expliciet wordt gemaakt, is er sprake van procesgerichte evaluatie.

Wanneer het (productgerichte) doel is behaald, wordt het handelingsplan afgesloten. Als het doel deels of niet behaald is, is er sprake van probleemsignalering. De fasen worden opnieuw doorlopen.

2.2 De interne zorgroute op De Wingerd

Op De Wingerd wordt (nog) niet gewerkt met groepsplannen. Het handelingsplan zoals gehanteerd op De Wingerd, is een individueel handelingsplan dat tevens met regelmaat wordt gebruikt voor de begeleiding van groepjes kinderen, wanneer deze op hetzelfde gebied hulp behoeven. De route die hierbij doorlopen wordt, is weergegeven in het 'Stroomdiagram ZORG' (bijlage 5).

De stappen die op deze route worden genomen, komen overeen met de fasen van Den Dulk en Janssens (2005, p.181): een negatief resultaat op het gebied van gedrag, werkhouding en/of prestaties leidt tot het opstellen en uitvoeren van een handelingsplan, waarbij de evaluatie bepalend is voor het bijstellen of afsluiten van het handelingsplan.

2.3 Taakverdeling

(Van der Aalsvoort, 2002; Den Dulk en Janssens, 2005; Meijer, 2003; Pameijer en Van Beukering, 2006; Verburgt, 2006 & Van de Wiel en Huijgens, 2003)

De eerste verantwoordelijke voor de leerling in de klas is de groepsleerkracht. De groepsleerkracht zet zich in om zo optimaal mogelijk onderwijs te geven. Dit geldt ook voor leerlingen die een specifieke onderwijsbehoefte hebben. De leerkracht is de belangrijkste factor als het gaat om het slagen of falen van risicoleerlingen.

Het is de leerkracht die verantwoordelijk is voor de dagelijkse instructie. Instructie door de groepsleerkracht is de meest bepalende factor wanneer het gaat om omgaan met verschillen.

Vanuit de bekwaamheidseisen in de Wet Beroepen in het Onderwijs (Wet BIO) wordt gesteld dat de leerkracht in staat is om speciale onderwijsbehoeften van een leerling te signaleren en te analyseren en een passend plan van aanpak op te stellen.

De groepsleerkracht heeft het meeste zicht op de problematiek. Als deze zelf het plan opstelt, zelf de extra stappen doordenkt die genomen moeten worden en daar zelf vorm aan geeft, kan er optimaal aangesloten worden bij de behoeften van de leerling en de haalbaarheid voor de leerkracht zelf. Indien nodig, kan de leerkracht hierbij ondersteund worden door collega's, waaronder de IB-er.

De IB-er draagt zorg voor de zorgstructuur en zorgcultuur binnen de school. De IB-er bewaakt het proces van diagnosticeren, analyseren, opstellen en uitvoeren van handelingsplannen. Het is de aangewezen persoon om de leerkracht daarbij te coachen en te begeleiden.

De rol van de IB-er is gericht op de organisatorische en beleidsmatige kant.

Wanneer de zorgvraag het vermogen van de leerkracht overstijgt, wordt de expertise van de RT-er ingeschakeld.

De RT-er is gespecialiseerd in het verlenen van hulp aan leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte. De taak van de RT-er ligt op het gebied van nadere diagnose en analyse, het opstellen van handelingsplannen (in overleg met de groepsleerkracht) en het (mede) uitvoeren van het handelingsplan, individueel of groepsgewijs.

Op De Wingerd is de rol van de leerkracht omschreven in het beleidsstuk 'Visie op zorg'. Samengevat wordt daar het volgende gesteld: de leerkracht moet in staat zijn om aan de onderwijsbehoeften van leerlingen in de groepen A en A+ tot en met het derde niveau te kunnen voldoen (eerste niveau = thuisniveau, tweede niveau = klassenniveau, derde niveau = schoolniveau). De leerkracht is de eerstverantwoordelijke en is in staat om te voorzien in handelingsplannen op A+ en Z niveau die in de eigen groep ten uitvoer worden gebracht.

Definitie zorgleerling:

A = aandachtleerling, standaardleerling

A+ = aandachtplusleerling, kenmerkt zich door kleine cognitieve of sociaal emotionele problemen

Z = zorgleerling, wordt bedreigd in zijn ontwikkeling door een reële achterstand in het curriculum of door sociaal-emotionele problemen als gevolg van tekorten in de thuissituatie of enige mate van psychische of psychiatrische aandoeningen (PDD-NOS, ADHD, NLD, DCD)

Z+ = zorgplusleerling, kenmerkt zich door ernstige beperkingen op het gebied van intelligentie, sociaal-emotionele problematiek als gevolg van ernstige psychische of psychiatrische aandoeningen of meervoudige fysieke en/of psychische handicaps

De rol van de IB-er hierin is ondersteunend en bestaat uit het informeren en adviseren bij leer- en gedragsproblemen.

Andere taken van de IB-er zijn: het ontwikkelen van structuren voor zorg (LVS), procesbewaking, optreden als collegiaal consulent, coachen van leerkrachten en begeleiden bij veranderingsprocessen bij team en teamleden.

Deze visie sluit aan bij de taakverdeling zoals deze door deskundigen is vastgesteld: de leerkracht is verantwoordelijk voor de zorg met betrekking tot de leerling en de IB-er is verantwoordelijk voor de coördinatie van de zorg op klassenniveau, schoolniveau en schooloverstijgend niveau.

De RT-er wordt in het beleidsstuk niet genoemd, daar het stuk geschreven is ten tijde er geen RT-functie op De Wingerd was.

Er is echter wel een taakomschrijving van Vereniging Protestants Christelijk Primair Onderwijs Lelystad waarin de taken van onder andere de IB-er en de RT-er worden omschreven (*bijlage 6*). De taken van de IB-er liggen voornamelijk op het gebied van het coördineren van de zorg, deskundigheid op het gebied van leerlingenzorg en -begeleiding, uitvoeren van zorgwerkzaamheden op schoolniveau en het vertalen en ontwikkelen van beleid.

De rol van de RT-er ligt met name op het gebied van ondersteuning bij de uitvoering van het onderwijs en het begeleiden van leerlingen. Hierbij wordt specifiek 'het inhoudelijk ondersteunen van de leerkracht bij het opstellen van een handelingsplan' genoemd.

2.4 Conclusie

Uit de geraadpleegde publicaties blijkt dat deskundigen elkaar bevestigen in de meest effectieve wijze van het opstellen en uitvoeren van handelingsplannen. Daaruit kan het volgende geconcludeerd worden:

Het opstellen en uitvoeren van een handelingsplan is de verantwoordelijkheid van de leerkracht. Indien deze daar hulp bij nodig heeft, kan de IB-er daar in voorzien. Als blijkt dat de problematiek dermate hardnekkig of omvangrijk is, wordt de RT-er ingeschakeld.

Er moet voor gewaakt worden dat de zorg *overgedragen* wordt aan de RT-er. Het is van groot belang dat de leerkracht mede-eigenaar blijft van het probleem. Alleen dan kan de meest ideale onderwijssituatie voor de betreffende leerling gerealiseerd worden waarbij eilandtherapieën en dubbelleren uitgesloten zijn. Tevens blijft de leerkracht zich op deze wijze bekwamen op het gebied van onderwijszorg.

Aalsvoort (2002) stelt dat wie het plan niet zelf gemaakt heeft, het ook niet kan uitvoeren. Wanneer de leerkracht en de RT-er beiden zorg dragen voor de uitvoering, dienen beiden betrokken te zijn bij de opstelling van het handelingsplan. Hieronder valt ook het (nader) diagnosticeren en analyseren van problemen. Diagnose en analyse vallen ook onder het takenpakket van de IB-er. Wanneer er nader gediagnosticeerd en geanalyseerd wordt ten behoeve van een handelingsplan, zou niet de IB-er dit op zich moeten nemen, maar de RT-er. Het is immers van belang om *zelf* zoveel mogelijk informatie te verkrijgen, ten einde het plan zo passend mogelijk te kunnen maken.

RT start met de hulpvraag van de leerkracht. Deze hulpvraag dient leerkrachtgericht te zijn: wat heeft de leerkracht nodig om de leerling te kunnen helpen? Door (intensieve) samenwerking kan deze vraag beantwoord worden. Wanneer doelen daarbij volgens het SMART-principe geformuleerd worden, kan het handelingsplan optimaal ingezet worden: het is voor alle partijen helder wat de doelen zijn, wie zorg draagt voor de uitvoering, op welke wijze dat gebeurt en wat de termijn is.

Op deze wijze is afstemming van de geboden hulp gewaarborgd; de vakbekwaamheid van de leerkracht en de expertise van de RT-er worden optimaal ingezet, om de leerling, waar het allemaal om draait, die passende zorg te kunnen bieden waar het recht op heeft.

Uit onderzoek is echter gebleken dat het planmatig inzetten van zorg niet op alle scholen routine is; het opstellen, uitvoeren en evalueren van handelingsplannen is dan onvoldoende en concrete doelen ontbreken. (Inspectie van het onderwijs, 2009)

2.5 Gewenste situatie

Het streven is om, middels dit praktijkonderzoek, te komen tot een situatie waarbij het opstellen en uitvoeren van handelingsplannen door leerkrachten van De Wingerd niet meer dan enige moeite kost. Daarbij moet helder zijn waar en wanneer de expertise van de RT-er ingezet wordt.

Het format biedt voldoende ruimte voor alle onderdelen voor een SMART-geformuleerd handelingsplan.

Om dit te bereiken, is het van belang de verschillende stappen te structureren die genomen moeten worden om te komen tot een SMART-geformuleerd handelingsplan. Hoewel de literatuur ruimschoots informatie geeft over de eisen waar een handelingsplan aan zou moeten voldoen met daarbij veelal zeer uitgebreide beschrijvingen hoe daartoe te komen, ontbreekt het aan een beknopte en praktijkgerichte methodiek.

Om aan te sluiten bij de werkwijze zoals die nu op De Wingerd gehanteerd wordt, wordt er een stappenplan ontworpen, gerelateerd aan de fasen van Den Dulk en Janssens en de SMART-criteria. Wanneer zich problemen voordoen bij het concretiseren van een bepaalde stap, kan de expertise van de RT-er ingeschakeld worden. Het is dan duidelijk waar de hulp precies nodig is. Daarbij zet het stappenplan er toe aan dat de zorg helder in kaart wordt gebracht. Deze bewustwording kan tevens bijdragen aan een toenemende bekwaamheid van de leerkracht.

Het stappenplan kan toegelicht en ingevoerd worden op een vergadering.

Na de introductie worden de leerkrachten in staat gesteld om de beginsituatie te bepalen (stap 1).

Vervolgens kan er, aan de hand van het stappenplan, gezamenlijk (in tweetallen) een handelingsplan opgesteld worden volgens het SMART-principe.

De expertise van de RT-er kan ingezet worden, waar een stap niet geconcretiseerd kan worden.

Vervolgens worden deze handelingsplannen uitgevoerd. De voortgang en de evaluatie worden besproken in een volgende vergadering.

Hoofdstuk 3

Onderzoeksmethodologie

3.1 Opzet onderzoek

Het doel binnen het onderzoek is: Uitzoeken hoe ik als RT-er de leerkracht optimaal kan ondersteunen bij het maken en uitvoeren van SMART-geformuleerde handelingsplannen.

Om het team niet meer te belasten dan noodzakelijk is, heb ik een stappenplan ontworpen (*bijlage 7*) waarin de fundamentele waarden voor een SMART handelingsplan kort en helder geformuleerd zijn en direct toepasbaar in de praktijk: het stappenplan is gerelateerd aan het format voor handelingsplannen zoals gehanteerd op De Wingerd.

Daarbij ben ik uitgegaan van de fasen van Den Dulk en Janssens (zie hoofdstuk 2) omdat deze fasen aansluiten bij de interne zorgroute van De Wingerd en omdat de SMART-criteria er goed in te passen zijn.

Tevens sluit ik op deze wijze rechtstreeks aan bij de wens van verschillende leerkrachten, te weten: hulp bij het invullen van handelingsplannen.

3.1.1 Verantwoording

De achtergrond van de elf leerkrachten van De Wingerd, is divers. Er zijn leerkrachten die ervaring hebben opgedaan in het schrijven van handelingsplannen bij andere werkgevers of tijdens hun opleiding en er zijn leerkrachten die minder bekend zijn met het opstellen van handelingsplannen, maar met meer praktijkervaring doordat zij al vele jaren voor de klas staan.

Het is mijn intentie om zo efficiënt mogelijk met de beschikbare tijd en de aanwezige kennis om te gaan. Het opstellen en uitvoeren van handelingsplannen zal te allen tijde moeite kosten, maar ik hoop dat het gebruik van het stappenplan ertoe zal leiden dat leerkrachten van De Wingerd een bekwaamheid ontwikkelen waarbij het opstellen en uitvoeren niet meer dan 'enige moeite' zal kosten. In dat licht moet het stappenplan gezien worden als een leidraad: het is geen verplicht in te vullen document, het is een hulpmiddel om de stappen naar een SMART-geformuleerd handelingsplan te kunnen maken en tevens te verhelderen waar de knelpunten liggen. In dat geval kan de hulp van de RT-er ingeschakeld worden. In een gesprek zal duidelijk worden of de leerkracht met behulp van adviezen zelf weer verder kan, of dat verdere ondersteuning van de RT-er gewenst is.

Het vaststellen van de beginsituatie betreft een beknopte weergave, met name geschikt voor minder gecompliceerde problemen. Wanneer stap 1 niet toereikend is voor het verhelderen van het probleem, wordt dit erkent als knelpunt: de RT-er kan ingeschakeld worden.

3.1.2 Introductie en invoering van het stappenplan

De introductie en invoering van het stappenplan vindt plaats tijdens een vergadering, kort na de afname van de CITO-toetsen. De verwachting is dat er bij een aantal leerlingen tekorten signaleerd zullen worden, wat aanleiding kan zijn voor het opstellen van een handelingsplan. Omdat er toch handelingsplannen opgesteld gaan worden, is dit een geschikt moment om het stappenplan te introduceren en in te voeren.

De introductie wordt gegeven middels een powerpointpresentatie (*bijlage 8*).

Bij aanvang wordt de aanleiding van dit praktijkonderzoek verhelderd, waarbij duidelijk aangegeven wordt dat de invoering van het stappenplan een middel is om tegemoet te komen aan de hulpvraag van de leerkrachten. Vervolgens wordt het stappenplan nader toegelicht, met extra aandacht voor het vaststellen van de beginsituatie (dit is stap 1). Vervolgens krijgen de leerkrachten ruim twee weken de tijd om de beginsituatie van een zorgleerling vast te stellen.

Daarna worden, aan de hand van de beginsituatie, de stappen 2 tot en met 6 ingevuld. Dit gebeurt in tweetallen. Door samen te werken, kunnen kennis en ervaring gedeeld worden en heeft iedere leerkracht aan het eind van de vergadering alle stappen geconcretiseerd.

Aan de hand van het stappenplan, kan eenvoudig het handelingsplan opgesteld worden en vervolgens uitgevoerd worden.

In de vergadering van 11 maart 2010 zal kort besproken worden hoe het staat met de voortgang.

Op 15 april 2010 vindt de evaluatie plaats.

Het doel is behaald wanneer:

- de beginsituatie en de SMART-criteria matig tot goed zijn geformuleerd
- het opstellen van handelingsplannen de leerkrachten van De Wingerd niet meer dan enige moeite kost
- het stappenplan duidelijkheid geeft waar de expertise van de RT-er gewenst is

3.1.3 Dataverzameling

De ingevulde handelingsplannen worden geanalyseerd, gelijk de handelingsplannen van het derde trimester van schooljaar 2008/2009.

De leerkrachten hebben in november 2009 een enquête ingevuld, ter vaststelling van de beginsituatie. Deze enquête krijgen zij opnieuw voorgelegd, met het verzoek deze nogmaals in te vullen, nu naar aanleiding van de interventieperiode.

De gegevens verkregen uit de analyse en de enquête van 2010, worden vergeleken met de gegevens van 2009.

3.2 Schematisch onderzoeksplan

September/oktober Probleem verhelderen	
Actie	Inventariseren wensen van collega's met betrekking tot RT Onderzoeksonderwerp formuleren Literatuurlijst samenstellen, verdiepen in literatuur Critical friend vragen Overleg met IB-er (iedere 1 ^e dinsdag van de maand) Overleg praktijkbegeleider
Motivatie	Wat zijn de wensen van de leerkrachten met betrekking van de inzet van RT? Is het onderzoeksonderwerp relevant en reëel? Wat is de onderzoeksvraag met relevante deelvragen bij het onderzoeksonderwerp? Is de literatuur op de literatuurlijst relevant?
Middel	Relevante literatuur selecteren via Internet: Google, Google scholar, via Leerlandschap IPABO Amsterdam en uitgereikte artikelen (in het kader van RT-opleiding) Literatuurlijst en onderzoeksonderwerp voorleggen aan praktijkbegeleider, critical friend en IB-er. Inventariseren wensen van leerkrachten aangaande inzet RT-er middels open vraag. Overleg met IB-er middels e-mail en persoonlijke gesprekken
November/december Oriënteren	
Actie	Verdiepen in literatuur Enquête afnemen onder leerkrachten aangaande het opstellen en uitvoeren van handelingsplannen Analyseren ingevulde handelingsplannen aangaande SMART-criteria

Motivatatie	Aan welke eisen voldoet een SMART-geformuleerd handelingsplan? In hoeverre voldoen de handelingsplannen momenteel aan de SMART-criteria? Welke problemen doen zich voor bij het opstellen en uitvoeren van handelingsplannen? Wat is de rol van de RT-er is bij het opstellen en uitvoeren van handelingsplannen?
Middel	Enquête toelichten tijdens teamvergadering en uitdelen. Handelingsplannen van de periode april/mei/juni '09 analyseren op formuleren beginsituatie en SMART-criteria.
Januari Plan maken	
Actie	Ontwerpen van een stappenplan waarmee beginsituatie bepaald kan worden en handelingsplannen SMART-geformuleerd kunnen worden.
Motivatatie	Hoe geef ik relevante informatie en aanwijzingen om te komen tot een SMART-geformuleerd handelingsplan, beknopt weer in een stappenplan?
Middel	Stappenplan ontwerpen aan de hand van functies, gerelateerd aan de fasen van Den Dulk en Janssens en de SMART-criteria, aansluitend bij het format voor handelingsplannen zoals gehanteerd op De Wingerd.
Januari/februari/maart Plan uitvoeren	
Actie	Stappenplan toelichten in bouwvergadering en uit laten voeren
Motivatatie	Leidt het toepassen van het stappenplan tot SMART-geformuleerde handelingsplannen? Draagt het stappenplan bij aan een structurele inzet van de expertise van de RT-er bij het opstellen en uitvoeren van de handelingsplannen?
Middel	26 januari 2010 Stappenplan toelichten in bouwvergadering middels powerpointpresentatie met bijzondere aandacht voor de eerste stap: het bepalen van de beginsituatie Leerkrachten beginsituatie laten bepalen van zorgleerling met behulp van stap 1 van Stappenplan 'Van signalering tot handelingsplan' 11 februari 2010 Tijdens bouwvergadering stappenplan gezamenlijk verder invullen aan de hand van de beschreven beginsituatie om vervolgens het handelingsplan op te kunnen stellen en uit te voeren. 11 maart 2010 Uitvoeren handelingsplannen en tussentijdse evaluatie op teamvergadering 15 april 2010 Eindevaluatie handelingsplannen, product en proces op teamvergadering
April Evaluatie	
Actie	Enquête afnemen onder leerkrachten Handelingsplannen analyseren op SMART-criteria Interpreteren van de testresultaten en bevindingen inventariseren.

Motivatatie	Heeft het stappenplan ertoe bijgedragen dat de beginsituatie helder wordt omschreven en dat handelingsplannen SMART worden geformuleerd? Heeft het stappenplan ertoe bijgedragen dat de expertise van de RT-er wordt ingezet waar het nodig is?
Middel	Gegevens enquêtes vergelijken Analyses vergelijken Open vraag stellen aan leerkrachten Bevindingen samenvatten in het onderzoeksverslag.
Mei Afronding	
Actie	Onderzoeksverslag completeren Presentatie teamvergadering: samenvatting praktijkonderzoek.
Motivatatie	Kan de opbrengst gebruikt worden om te komen tot een algemene werkwijze ten aanzien van het opstellen en uitvoeren van handelingsplannen en het adequaat inzetten van de expertise van de RT-er?
Middel	Presentatie verzorgen in teamvergadering 18 mei 2010 Aanbevelingen doen naar aanleiding van de resultaten

Hoofdstuk 4

Data en analyse

Naar aanleiding van de bestudeerde theorie zoals weergegeven in hoofdstuk 2, is er een stappenplan opgesteld. Doel van het inzetten van dit stappenplan is ondermeer dat het leerkrachten ondersteuning biedt bij het specificeren van de beginsituatie en het SMART-formuleren van de handelingsplannen.

De verzamelde gegevens zullen uitwijzen wat het antwoord is op de volgende onderzoeksvragen:

- Draagt de methodiek bij aan het verhelderen van de beginsituatie en de SMART-formulering van handelingsplannen?
- Hoe ervaren de leerkrachten het invullen en uitvoeren van handelingsplannen *na* de interventie?

4.1 Onderzoeksmethodiek

Het stappenplan is op 26 januari 2010 op een bouwvergadering geïntroduceerd. Teamleden die niet bij deze vergadering aanwezig waren, hebben twee dagen later dezelfde introductie gekregen. Na deze introductie zijn de leerkrachten verzocht om een handelingsplan op te stellen met behulp van het stappenplan. Dit is in twee fasen gebeurd: 1^e fase: stap 1 van het stappenplan (het vaststellen van de beginsituatie van een zorgleerling), 2^e fase: stap 2 t/m 6 van het stappenplan (het SMART-formuleren van het handelingsplan).

Op de bouwvergadering van 11 februari 2010 zou het stappenplan naar aanleiding van stap 1, in tweetallen, verder ingevuld worden. De RT-er kon om advies of hulp gevraagd worden. Deze vergadering is verzet naar 18 februari 2010. Er waren vijf leerkrachten aanwezig. Er werd gewerkt in een tweetal en een drietal. Vier van de overige leerkrachten hebben op een later tijdstip in tweetallen het stappenplan verder ingevuld, waarvan één tweetal dit in samenspraak met de RT-er heeft gedaan. De twee overige leerkrachten hebben het stappenplan zelfstandig ingevuld.

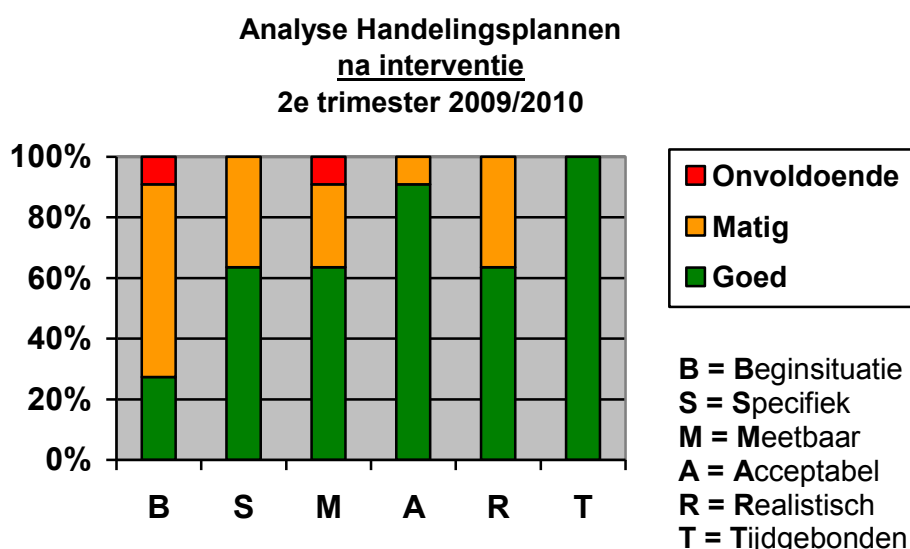
Op 11 maart 2010 was er tijdens de teamvergadering een korte inventarisatie betreffende de voortgang van het opstellen en uitvoeren van de handelingsplannen. Van de negen aanwezige leerkrachten waren er zes gestart met de uitvoering, twee leerkrachten waren bezig met het vaststellen van de beginsituatie en één leerkracht wilde nog overleg met de RT-er alvorens te starten met de uitvoering.

Alle leerkrachten hebben het handelingsplan dat ingevuld is naar aanleiding van het stappenplan, ingeleverd bij de RT-er.

Op de teamvergadering van 15 april 2010 vond de eindevaluatie plaats middels een enquête (*bijlage 9*). Dit betrof in grote lijnen dezelfde enquête als bij de aanvang van het onderzoek. Kleine wijzigingen zijn er in aangebracht, omdat de vragen nu werden ingevuld met betrekking tot één handelingsplan (waarbij het stappenplan gebruikt is) en er is een open vraag toegevoegd aangaande de ervaringen van leerkrachten met het werken met het stappenplan.

4.2 Resultaten analyse handelingsplannen

Analyse van de handelingsplannen die ingevuld zijn naar aanleiding van het stappenplan, levert de volgende gegevens op:



Figuur 3

Bij één van de handelingsplannen ontbreekt de beginsituatie. Bij 63,6 % van de handelingsplannen is de beginsituatie globaal omschreven, bij de overige 27,3 % is sprake van een specifieke omschrijving.

Bij 63,6 % van de handelingsplannen zijn de doelen specifiek en meetbaar omschreven. Een doel is specifiek, wanneer het concreet en beknopt is. Wanneer één van deze twee elementen ontbreekt, wordt het onderdeel 'specifiek' matig bevonden.

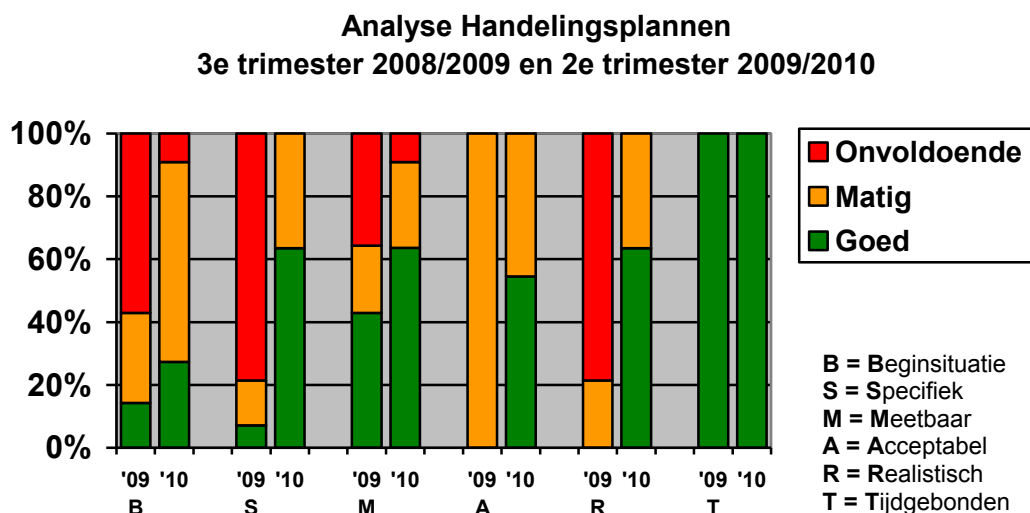
Voor 90,9 % van de handelingsplannen geldt dat deze voldoet aan het criterium 'acceptabel'.

Op deze handelingplannen is bij 'remediërende actie' aangegeven wie wat doet.

Voor het criterium 'realistisch' geldt dat 63,6 % voldoet aan de eisen. De matige beoordeling bij de overige 36,4 % ligt vooral ten grondslag aan een te globale omschrijving van de te gebruiken materialen en de uit te voeren activiteiten.

Alle handelingsplannen zijn tijdgebonden.

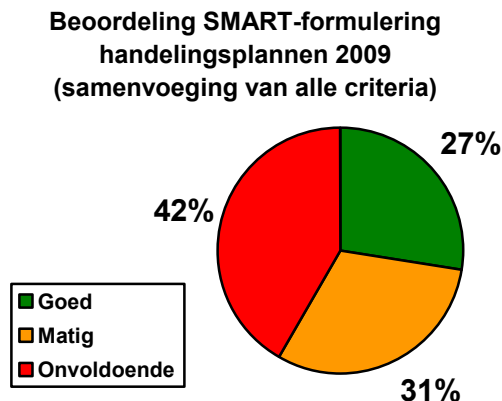
Wanneer de resultaten van beide analyses met elkaar vergeleken worden, is er een lichte verbetering zichtbaar bij het vaststellen van de beginsituatie. Er is een toename van 13 % van beginsituaties die specifiek omschreven worden en een toename van 35 % van beginsituaties die matig omschreven worden. Bij het SMART-formuleren van de handelingsplannen, voldoen met name de criteria 'specifiek', 'acceptabel' en 'realistisch' vaker aan de norm. Hier geldt een stijging van respectievelijk 56,2 %, 54,5 % en 63,3 %.



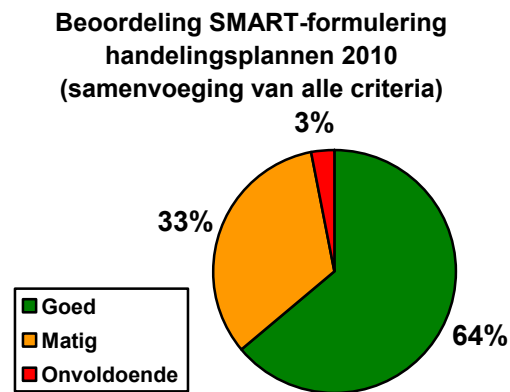
Figuur 4

De berekening van het gemiddelde van de beoordeling van de beginsituatie en de SMART-criteria tezamen, levert de volgende resultaten op:

- Bij het omschrijven van de beginsituatie en de SMART-criteria volgens de norm (waarbij de beoordeling 'goed' wordt gegeven), is er een stijging van 37%.
- Bij het onvoldoende omschrijven van de beginsituatie en de SMART-criteria in vergelijking met de norm (waarbij de beoordeling 'onvoldoende' wordt gegeven), is er een daling van 39%.
- De waardering 'matig' is vrijwel gelijk gebleven.



Figuur 5



Figuur 6

4.3 Resultaten enquête

Uit de enquête van 15 april 2010 komen de volgende gegevens naar voren:

Het opstellen van het handelingsplan kost de meerderheid enige moeite. Hierbij wordt aangegeven dat de moeite zit in het vaststellen van de beginsituatie en/of het concreet formuleren. Eén leerkracht geeft aan dat het geen enkele moeite kostte en één leerkracht geeft aan dat het veel moeite kostte. Als reden wordt hierbij vermeld dat het een gedragsprobleem betreft.

Het uitvoeren van het handelingsplan levert overeenkomstige resultaten op. Eén leerkracht geeft aan veel moeite te hebben met de uitvoering. Reden hiervoor is de groepsgrootte. Leerkrachten die aangeven dat de uitvoering enige moeite kost, maken daarbij de aantekening dat het inroosteren van tijd daar de oorzaak van is.

Alle leerkrachten beschouwen het opstellen van handelingsplan als zinvol en/of noodzakelijk. Het vaststellen van de beginsituatie kost tweederde van de leerkrachten geen enkele moeite, de overigen geven aan er enige of veel moeite mee te hebben.

Wat het formuleren van de SMART-criteria betreft, wordt er één keer aangegeven dat het formuleren van een meetbare doelstelling en het vinden van gepaste materialen veel moeite kost. Voor het overige wordt min of meer evenredig aangegeven dat het enige tot geen enkele moeite kost.

Naar aanleiding van de enquête van 2010 kan vastgesteld worden dat er weinig veranderd is in de ervaren werkdruk bij het opstellen en uitvoeren van handelingsplannen. De enquête van 2010 had betrekking op één handelingsplan, waardoor de optie 'wisselend' is te komen vervallen. Zowel bij het opstellen als bij het uitvoeren van handelingsplannen is het percentage dat is komen te vervallen bij 'wisselend' evenredig toegenomen bij de waardering 'enige moeite'.

Bij het vaststellen van de beginsituatie zijn de meningen meer uitgesproken dan in 2009. Opvallend hierbij is, dat het vaststellen van de beginsituatie nu enkelen veel moeite kost, terwijl dat in 2009 niet het geval was.

Op de overige specifieke punten is een sterke verbetering zichtbaar.

De IB-er of RT-er is in 2010 vaker ingeschakeld bij het opstellen van handelingsplannen dan in 2009.

(Zie *bijlage 10* voor een volledig schematisch overzicht van de vergelijking van de enquêtes.)

Op de open vraag wat het werken met het stappenplan heeft opgeleverd, werden de volgende reacties gegeven:

- prettig werken
- meer werk
- helpt bij een gedragsprobleem, anders niet nodig
- helpt bij het meetbaar maken van het doel
- positieve ervaring
- geeft duidelijkheid
- meer inzicht
- bewustwording SMART-formuleren

Hoofdstuk 5

Data-interpretatie

5.1 Onderzoeksvraag en antwoord

Aan het onderzoek lag de volgende onderzoeksvraag ten grondslag:

Ik onderzoek (onderwerp) hoe ik leerkrachten kan ondersteunen bij het SMART formuleren van handelingsplannen

Omdat ik wil weten (vraag) hoe ik als RT-er kan bijdragen aan een autonome, planmatige en inhoudelijk adequate hulpverlening van de leerkracht aan zorgleerlingen

Teneinde (doel) te komen tot een kwaliteitsverbetering van RT binnen De Wingerd, aansluitend bij de interne zorgroute van De Wingerd

Zodat (belang) voldaan wordt aan de hulpvraag van de leerkrachten en de expertise van RT-er optimaal ingezet wordt.

Het praktijkonderzoek heeft ertoe geleid dat handelingsplannen op De Wingerd meer SMART worden geformuleerd.

Wanneer de handelingsplannen met elkaar vergeleken worden, is zichtbaar dat na de interventie bijna alle criteria 'matig' tot 'goed' worden omschreven in tegenstelling tot de eerste meting (zie figuur 6, in vergelijking met figuur 5).

Gesteld kan worden dat het stappenplan leerkrachten daadwerkelijk ondersteunt bij het SMART formuleren van handelingsplannen. Dit wordt bevestigd in de enquête: van de elf leerkrachten hebben er acht aangegeven dat ze baat hebben gehad bij het gebruik van het stappenplan. Hierbij wordt verschillende keren het concreet maken van het doel in het bijzonder genoemd.

Gedurende de 2^e fase, waarbij leerkrachten stap 2 t/m 6 van het stappenplan hebben ingevuld, is er op verzoek ondersteuning (of anders gezegd: inzet van de expertise) geweest van de RT-er. Op deze wijze heeft de RT-er een bijdrage geleverd aan de autonome, planmatige en inhoudelijk adequate hulpverlening van de leerkracht aan zorgleerlingen.

Vanwege het onderzoek zijn de opgestelde handelingsplannen voorgelegd aan de RT-er. De RT-er heeft op deze handelingsplannen gereageerd wanneer er punten waren die aanscherping behoeften. Hierbij dient vermeld te worden, dat de ongewijzigde handelingsplannen beoordeeld zijn ten behoeve van het onderzoek, aangezien een deelvraag van het onderzoek is, of het *stappenplan* bijdraagt aan het verhelderen van de beginsituatie en het SMART-formuleren van handelingsplannen.

Niettemin is er duidelijkheid ontstaan waar de inzet van de expertise van de RT-er wenselijk was, waarop dit aansluitend geconcretiseerd is.

Of het gebruik van SMART-geformuleerde handelingsplannen leidt tot kwaliteitsverbetering van RT binnen De Wingerd, is nog niet te zeggen. Dit zal pas op langere termijn beoordeeld kunnen worden. Wanneer de handelingsplannen zijn geëvalueerd, zal duidelijk worden of er een verbetering is op het gebied van de uitvoering, de aansluiting bij de beginsituatie en de haalbaarheid van de doelen.

5.2 Interpretatie

5.2.1 De enquête

Hoe ervaren de leerkrachten het invullen en uitvoeren van handelingsplannen *na* de interventie?

Op het stappenplan zijn de SMART-criteria kort en bondig omschreven, met daarbij de eisen waaraan het criterium moet voldoen.

Gezien de opmerkingen in de enquête van 2010, hebben deze aandachtspunten op het stappenplan de leerkrachten ondersteund bij het opstellen van handelingsplannen. Van de

elf leerkrachten hebben er zeven specifiek benoemd dat het doel nu duidelijker is. Dit is terug te zien in de handelingsplannen. De analyse wijst uit dat er slechts één keer een doel niet meetbaar is omschreven (hier werd de term 'verbeterd' gebruikt) en dat er een grote winst is behaald op het specifiek omschrijven van het doel.

Eén leerkracht heeft aangegeven dat het opstellen van het handelingsplan veel moeite kostte, omdat het een gedragsprobleem betrof. Dit is in overeenstemming met de theorie. Over het algemeen levert het opstellen van een handelingsplan op didactisch gebied minder problemen op dan op het gebied van gedrag. Met deze leerkracht heeft de RT-er intensief overleg gehad in fase 2 waarbij de stappen 2 t/m 6 van het stappenplan ingevuld werden. Ook het vaststellen en verhelderen van de beginsituatie kostte in dit geval veel moeite.

5.2.2 Fase 1, Stappenplan Stap 1: Het vaststellen van de beginsituatie

Draagt de methodiek bij aan het verhelderen van de beginsituatie?

Wat het vaststellen van de beginsituatie in het algemeen betreft, valt het volgende in het bijzonder op: in eerste instantie werd aangegeven dat het vaststellen van de beginsituatie enige tot geen enkele moeite kostte, terwijl na het gebruik van het stappenplan enkele leerkrachten aangeven dat het veel moeite heeft gekost.

Dit kan verklaard worden door de mate van verheldering van de beginsituatie. Bij de handelingsplannen van 2009 werd de beginsituatie over het algemeen weinig specifiek omschreven. Wanneer er weinig aandacht wordt besteed aan het bepalen van de beginsituatie, zal dit tevens weinig moeite kosten.

Het stappenplan zette aan tot een diepere analyse van de beginsituatie: zeven punten leidden ertoe dat deze zo specifiek mogelijk werd bepaald. Begrijpelijk is, dat het vaststellen van de beginsituatie op deze wijze meer moeite kost dan wanneer er een algemene opmerking wordt gemaakt.

In hoofdstuk 3 wordt aangegeven dat het doel van dit praktijkonderzoek mede behaald is wanneer het opstellen van handelingsplannen de leerkrachten van De Wingerd niet meer dan enige moeite kost. Feitelijk gezien is dit doel niet behaald nu twee leerkrachten aangeven dat het veel moeite heeft gekost om de beginsituatie vast te stellen. Toch is hier sprake van een verbetering, aangezien er nu meer moeite wordt gedaan om de beginsituatie te specificeren.

Wanneer de beginsituatie is bepaald, kan het doel specifiek omschreven worden. Het doel geeft weer richting aan inhoud en wijze van geboden hulp (zie hoofdstuk 2.1.2 en hoofdstuk 2.1.3 (Den Dulk, Janssens, 2005; Van de Wiel, Huijgens, 2003 & Pameijer, Van Beukering, 2006)). Nu er met behulp van het stappenplan meer aandacht is besteed aan het verhelderen van de beginsituatie, zijn de doelen meer concreet en meetbaar omschreven en heeft het de leerkrachten aanmerkelijk minder moeite gekost om de specifieke punten van het handelingsplan te concretiseren. Hier bevestigt de praktijk de theorie!

Een opmerking in de enquête illustreert het verband: *Het opstellen van het handelingsplan vond ik zinvol omdat je 'verplicht' dieper ingaat op de beginsituatie. Dit blijkt wel zinvol te zijn, want het doel is duidelijker en realistischer.*

5.2.3 Fase 2, Stappenplan Stap 2 t/m 6: het SMART-formuleren van het handelingsplan

Draagt de methodiek bij aan de SMART-formulering van handelingsplannen?

De uitvoering van fase 1 verliep meer gestructureerd dan fase 2. Door omstandigheden verspreide de uitvoering van fase 2 zich over meerdere momenten, waarbij enkele leerkrachten zelfstandig verder zijn gegaan.

Niet iedereen heeft in fase 2 gebruik gemaakt van het stappenplan en/of de expertise van de RT-er. Dat is ook geen vereiste, mits het handelingsplan werkelijk SMART wordt gedefinieerd en er sprake is van een heldere beginsituatie. Uit de analyse blijkt echter dat de betreffende handelingsplannen niet geheel volgens de SMART-criteria zijn beschreven.

Hieruit kan opgemaakt worden dat het gebruik van het stappenplan (en daaraan gekoppeld de inzet van de expertise van de RT-er) een bijdrage levert aan het SMART formuleren van

het handelingsplan. Wanneer hier geen of in mindere mate gebruik van werd gemaakt, voldoet de formulering niet geheel aan de eisen.

Aangezien het stappenplan een hulpmiddel is en geen verplicht in te vullen document, draagt dat een zekere vrijblijvendheid met zich mee. Ondanks de aansluiting bij de wensen van de leerkrachten, kan er een bepaalde weerstand zijn tegen een investering van tijd en energie, in een situatie waarin de werkdruk groot is.

Toch is het stappenplan de aanleiding geweest tot een verbetering van de formulering van handelingsplannen. Direct of indirect heeft het aangezet tot een bewustwording wat ertoe heeft geleid dat er bijna geen items meer zijn die onvoldoende worden geformuleerd op de handelingsplannen van De Wingerd.

5.2.4 Inzet expertise

Draagt de methodiek bij aan het structureren van de inzet van de expertise van de RT-er?

De inzet van de expertise van de RT-er is moeilijk meetbaar, maar kan indirect afgeleid worden uit de handelingsplannen en enquête.

De expertise van de RT-er is met name ingezet in de 2^e fase. Hier betrof het vooral advies op het gebied van vaststellen van de beginsituatie, het meetbaar maken van doelen en het vinden van gepaste remediërende acties. Daarnaast heeft de RT-er gereageerd op handelingsplannen die aanvulling behoefden. Aangezien het een proces betrof waarbij leerkrachten en de RT-er gezamenlijk betrokken waren, heeft de RT-er meer dan anders zicht gehad op het opstellen van de handelingsplannen. Inzet van de expertise gebeurde daardoor mede op initiatief van de RT-er.

In de conclusie van hoofdstuk 2.3 staat: 'RT start met de hulpvraag van de leerkracht'. Hier kan nog een zekere winst geboekt worden, aangezien nog niet alle leerkrachten daadwerkelijk de RT-er benaderen voor hulp bij het vaststellen van de beginsituatie of het opstellen en uitvoeren van het handelingsplan. Dit zou een routine moeten zijn: zodra een leerkracht ervaart dat het concretiseren van een bepaald item van het handelingsplan veel moeite kost, wordt de RT-er ingeschakeld. Dat is het moment waarop de expertise van de RT-er ingezet zou moeten worden.

Dit doel is grotendeels maar nog niet volledig behaald. Immers, op enkele onderdelen van de handelingsplannen wordt nog onvoldoende gescoord en in de enquête wordt bij enkele punten aangegeven dat deze veel moeite kosten.

5.3 Conclusie

*Het gebruik van het stappenplan heeft een positief effect gehad op het specificeren van de beginsituatie en het SMART-formuleren van handelingsplannen. Het doel is niet in het geheel behaald, aangezien er op enkele onderdelen nog onvoldoende gescoord wordt.

*De inzet van het stappenplan heeft in het bijzonder een bijdrage geleverd aan het concretiseren van doelen.

*Het gebruik van het stappenplan heeft ertoe geleid dat het de leerkrachten minder moeite kost om een handelingsplan op te stellen, met name bij de specifieke onderdelen.

*Inzet van de expertise van de RT-er is moeilijk meetbaar, maar komt indirect tot uiting in de formulering van de handelingsplannen en de ervaring met het opstellen van handelingsplannen door de leerkrachten. Met name in de formulering is een grote verbetering zichtbaar.

*De leerkrachten maken nog geen optimaal gebruik van de mogelijkheid om de expertise van de RT-er in te zetten.

Er is slechts één keer met het stappenplan gewerkt. Het is niet geheel reëel om de ervaring met een interventie die één keer is toegepast, als definitief resultaat te meten. Het is begrijpelijk dat een nieuwe vaardigheid (of het gebruik van een nieuwe werkvorm) na één

keer toepassen nog niet beheerst wordt. De reactie van één van de leerkrachten in de enquête onderstreept dit: *'Mijn volgende handelingsplannen heb ik ingevuld naar aanleiding van het stappenplan. Dit werkt voor mij erg prettig. De eerste keer vond ik het dus lastiger dan nu.'*

Los daarvan zijn de resultaten van het eenmalig inzetten van het stappenplan zeer bemoedigend, met name betreffende het concretiseren van specifieke onderdelen en het SMART-formuleren van handelingsplannen.

Hoofdstuk 6

Evaluatie

6.1 Persoonlijke reflectie

Met dit praktijkonderzoek heb ik mij begeven op de grens van de functie van de IB-er en de functie van de RT-er. Daar ben ik mij van het begin af aan bewust van geweest en het heeft bij aanvang van dit onderzoek de nodige twijfel met zich meegebracht of ik dit gebied wel wilde betreden. Ik achtte het belang van het verhelderen en concretiseren van de rol van de RT-er echter zo groot, dat ik mij genoodzaakt voelde dit onderwerp aan te pakken. Mijn redentie hierbij was, dat wanneer de functie van de RT duidelijk is, alle andere mogelijke onderzoeksonderwerpen in dat kader nog aan bod kunnen komen. Eerst een duidelijke structuur in de organisatie, daarna een vakinhoudelijke verdieping.

Dit heeft ertoe geleid dat ik vooral een coachende rol heb vervuld. In deze functie ben ik mij er eens te meer bewust geworden van het belang van een heldere communicatie. Na de introductie van het stappenplan, bleek niet alles duidelijk te zijn. Wanneer een boodschap letterlijk eenmaal is gebracht, wil dat niet zeggen dat deze ook voor iedereen volledig bekend is. Herhaling is belangrijk, evenals samenvatten, al dan niet schriftelijk.

Daarbij was ik zo gefocust op de leerkrachten, dat ik onvoldoende contact heb onderhouden met de IB-er om deze op de hoogte te houden van de inhoud en de vorderingen van mijn onderzoek. Dit leidde soms tot verwarring bij leerkrachten, wanneer de IB-er tijdens een vergadering bijvoorbeeld een verzoek neerlegde met betrekking tot handelingsplannen. Deze hernieuwde bewustwording van het wezenlijke belang van duidelijkheid, heeft tevens betrekking op mijn eigen assertiviteit. Ik ben geneigd om teveel rekening te houden met collega's die minder nauwkeurig omgaan met gemaakte afspraken. Daarentegen bemerk ik ook, dat wanneer ik deze collega's op een vriendelijke en respectvolle manier aanspreek en daarbij aangeef wat de achterliggende reden is, er vrijwel altijd een gewenste reactie volgt. Dit sterke, inter-persoonlijke competent, kan ik krachtiger en vooral meer tijdig inzetten om vertragingen of matige resultaten te verminderen.

6.2 Reflectie op het onderzoek

Gedurende de uitvoering van het onderzoek ben ik afwachtend geweest met betrekking tot de resultaten. Ik ben zeer tevreden over de inzet die mijn collega's hebben getoond, maar ik had tijdens het onderzoek weinig zicht op de resultaten. Daarbij betwijfelde ik of de collega's het werken met het stappenplan als zinvol zouden ervaren en niet bovenal als extra belasting.

Uit de enquête van 2010 blijkt dat het stappenplan met name zijn nut heeft bewezen bij het opstellen van de handelingsplannen, het kost de leerkrachten nu minder moeite om de verschillende items te concretiseren en uit analyse van de handelingsplannen blijkt dat deze meer SMART zijn geformuleerd. Bovendien hebben meerdere leerkrachten aangegeven dat zij het werken met het stappenplan als positief hebben ervaren.

Ik ben zeer tevreden over deze resultaten.

Wat duidelijkheid rondom de inzet van de expertise van de RT-er betreft (en dus de structuur van RT op De Wingerd), ben ik minder tevreden. Als RT-er heb ikzelf (middels het stappenplan) wel meer inzicht gekregen en mijn expertise in kunnen zetten, maar ik betwijfel of deze structuur ook voor de leerkrachten duidelijk was. Aangezien het stappenplan geen verplicht document is, is het zeer de vraag of deze structuur te handhaven blijft als dit onderzoek is afgerond.

Hier kom ik terug op het belang van duidelijkheid, zoals genoemd in de voorgaande paragraaf. Het is mijn taak om duidelijk naar de leerkrachten te communiceren dat RT ingezet wordt op verzoek en dat het van belang is om helder te hebben waar de expertise gewenst is. Op deze wijze kunnen zowel het bevorderen van de bekwaamheid van leerkrachten als lastenverlichting gerealiseerd worden.

6.3 Aanbevelingen

6.3.1 Aanbevelingen voor de onderwijspraktijk

In het kader van de conclusies van dit praktijkonderzoek doe ik de volgende aanbevelingen met betrekking tot de onderwijspraktijk van De Wingerd:

- Het stappenplan blijft gehandhaafd als hulpmiddel. Het doel blijft tweeledig: het wordt ingezet ten behoeve van het SMART-formuleren van handelingsplannen en het dient ter verheldering van de hulpvraag van leerkrachten ten aanzien van de inzet van de expertise van de RT-er.
- De begeleiding bij het opstellen van handelingsplannen wordt een taak van de RT-er. Opgestelde handelingsplannen worden aan de RT-er voorgelegd en indien nodig voorzien van feedback.
- De RT-er en de IB-er hebben regelmatig overleg aangaande de bewaking van het proces: probleemsignalering – diagnosticering – opstellen van het handelingplan – uitvoeren van het handelingsplan – evaluatie en bijstelling van het handelingsplan.

6.3.2 Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek

In hoofdstuk 5, paragraaf 1, komt naar voren dat nog niet aangetoond kan worden of dit praktijkonderzoek leidt tot kwaliteitsverbetering van RT op De Wingerd.

Vastgesteld kan worden, dat het gebruik van het stappenplan ertoe heeft geleid dat handelingsplannen meer SMART worden geformuleerd.

De onderzoeksvraag die hieruit voortvloeit is:

‘Zijn de resultaten van SMART-geformuleerde handelingsplannen beter dan van handelingsplannen die niet SMART-geformuleerd zijn, betreffende aansluiting bij de beginsituatie, de uitvoering en de haalbaarheid van de doelen?’

6.4 Bruikbaarheid

De functie van het stappenplan als sturingsdocument is in dit onderzoek niet volledig bevestigd. De praktijk zal uit moeten wijzen of het daadwerkelijk kan bijdragen aan het richting geven aan de inzet van de expertise van de RT-er.

Wat de bruikbaarheid van het stappenplan als hulpmiddel bij het opstellen van handelingsplannen betreft, zijn de resultaten helder. Hier heeft het stappenplan zijn meerwaarde bewezen. Ik ben van mening dat het stappenplan zeer bruikbaar is, ook buiten de setting van De Wingerd om.

Op De Wingerd is de samenstelling van het team divers. Er zijn leerkrachten die veel ervaring hebben met het opstellen en uitvoeren van handelingsplannen, er zijn leerkrachten die geschoold zijn in het werken met handelingsplannen en er zijn leerkrachten bij wie zowel scholing als ervaring ontbreekt.

Dit zal op veel andere basisscholen ook gelden.

Er wordt echter van alle leerkrachten verwacht, dat zij in staat zijn ‘een passend plan van aanpak op te stellen’ zoals in de Wet BIO wordt gesteld. In de literatuur wordt het belang hiervan duidelijk onderstreept. Desondanks is mij geen methodiek bekend die leerkrachten bekwaam maakt in het opstellen van handelingsplannen. Ik ben van mening dat het stappenplan in deze behoefte kan voorzien.

Het stappenplan is opgezet op basis van de fasen van Den Dulk en Janssens en de SMART-criteria. Deze fasen en criteria zijn van belang voor elk handelingsplan, in welk format dan ook. Alleen de cursief gedrukte aanwijzingen (betreffende de plaats waar een beschrijving genoteerd kan worden) hebben specifiek betrekking op het format van De Wingerd en dat kan eenvoudig aangepast worden. Wanneer de cursief gedrukte tekst verwijderd wordt, zal het stappenplan algemeen bruikbaar zijn.

Literatuurlijst

Aalsvoort, D. van der (2002). *Onderwijszorg in het primair onderwijs*. Baarn: HB Uitgevers

Dulk, C. den, Janssens, M. (2005). *Inleiding in de zorgverbreding en orthodidactiek, 15^e druk*. Baarn: HB Uitgevers

Houtveen, T. A. M. (2004). Visie op verschillen. *WSNS welbeschouwd*. Antwerpen: Garant

Inspectie van het onderwijs (2009). *De staat van het Nederlandse onderwijs*.
<http://www.onderwijsinspectie.nl/nl/home/naslag/onderwijsverslag-2009>

Meijer, W. (2003). De RT in het continuüm van zorg. *Tijdschrift voor Remedial Teaching* 2003/4

Pameijer, N., Beukering, T. van (2006). *Handelingsgericht werken: een handreiking voor de interne begeleider / druk 1*. Leuven: Acco

Verbugt, H. (2006). *Op weg naar nieuwe structurele remedial teaching*. Koersplan Remedial Teaching. http://www.lbrt.nl/downloads/koersplan_2006.pdf

Wiel, M.C.W.M. van de, Huijgens, M. (2003). *Effectieve handelingsplanning. De basis voor een zorgstructuur in het primair onderwijs*. Baarn: HB uitgevers

Bijlage 1

Vooronderzoek Wensen RT, oktober 2009

	Extra begeleiding zorgleerlingen	Hulp bij invullen HP	Advies bij hulpvraag	Hulp bij afname toetsen	Hulp bij diagnosti- ceren en analyseren	Informeren over materialen en methoden	Overig
Leerkracht 1	X	X	X				
Leerkracht 2	X			X			
Leerkracht 3	X	X	X	X			Hulp bij dossiervorming
Leerkracht 4	X						Instrueren ll. en/of ouders
Leerkracht 5	X	X		X	X		
Leerkracht 6	X		X			X	Opzetten van leerlijnen
Leerkracht 7	X	X	X			X	Aanwezig bij oudergesprekken
Leerkracht 8		X	X		X	X	
Leerkracht 9	X	X	X			X	
Leerkracht 10	X					X	
Leerkracht 11							Geen reactie ontvangen

Bijlage 2

Enquête

Datum: _____

Algemeen

Het **opstellen** van een handelingsplan kost mij

- ☐ geen enkele moeite
- ☐ enige moeite
- ☐ veel moeite
- ☐ wisselend

omdat

Het **uitvoeren** van een handelingsplan kost mij

- ☐ geen enkele moeite
- ☐ enige moeite
- ☐ veel moeite
- ☐ wisselend

omdat

Het opstellen van een handelingsplan vind ik

- ☐ noodzakelijk
- ☐ zinvol
- ☐ handig
- ☐ overbodig
- ☐ een verplichting
- ☐ anders, nl. : _____

omdat

Specifiek

Het verhelderen en vaststellen van de beginsituatie kost mij

- ☐ geen enkele moeite
- ☐ enige moeite
- ☐ veel moeite

Het formuleren van een concrete, meetbare doelstelling kost mij

- ☐ geen enkele moeite
- ☐ enige moeite
- ☐ veel moeite

Het vinden van gepaste materialen kost mij

- ☐ geen enkele moeite
- ☐ enige moeite
- ☐ veel moeite

Het bedenken van remediërende acties kost mij

- ☐ geen enkele moeite
- ☐ enige moeite
- ☐ veel moeite

Het inpassen van de extra hulp in het rooster kost mij

- ☐ geen enkele moeite
- ☐ enige moeite
- ☐ veel moeite

Ik evalueer mijn handelingsplannen

- ☐ altijd
- ☐ vaak
- ☐ soms
- ☐ nooit

Ik betrek de IB-er of RT-er bij het opstellen/aanscherpen/evalueren van mijn handelingsplannen

- ☐ altijd
- ☐ vaak
- ☐ soms
- ☐ nooit

Bijlage 3

Handelingsplan voor

Voornaam:
Achternaam:

groep [selecteren...](#)

Cursusjaar [Selecteren...](#)

Leer-/ ontwikkelingsgebied

[Selecteren...](#)

Aanleiding/Observatie

Tik hier welk kindgedrag je reden geeft tot ingrijpen...

Doelstelling:

Tik hier de doelstelling.

Voorstel materiaalgebruik

1. Tik hier met welke materialen of bronnen het handelingsplan wordt ondersteund. Druk op enter voor optie 2, 3 enz.

Gekozen strategie:

- ☐ Leerling werkt zelf aan verbetering
- ☐ RT 1/2 uur per week door RT leerkracht
- ☐ RT1 uur per week door RT leerkracht
- ☐ RT door groepsleerkracht 1 x per week
- ☐ RT door groepsleerkr. vaker per week
- ☐ hulp/begeleiding van medeleerlingen
- ☐ thuisbegeleiding in overleg en samenwerking met de ouders

Omschrijving remediërende actie

1. Tik hier de voorgestelde actie. Druk op Enter voor optie 2,3 enz.

Wat verwacht ik na de planperiode te zien:

Beschrijf bij voorkeur in meetbare termen wat je wilt bereiken. Bv.' 5 min. aaneengesloten werken', of 'de tafel van 3 kunnen opzeggen...'

Ouders geïnformeerd:

☐ ja, op

☐ nee

Telefoonnummer:

Aanvangsdatum:

Einddatum:

evaluatiedatum:

paraaf uitvoerder

paraaf IB/RT

Let op:

één kopie in de groepsmap
één kopie in postvak IB
één kopie aan ouders

uitgevoerd door: groepsleerkracht

of extern:

Evaluatie

Het resultaat is

goed

☐

voldoende

☐

onvoldoende

☐

Besluit:

- ☐ afsluiten wegens behaald resultaat
- ☐ nieuwe planperiode, stel doelstelling bij en maak nieuw handelingsplan
- ☐ aanvullende actie, t.w.
- ☐ anders, nl.....

Maaio design

Bijlage 4

Schematische weergave uitslag enquête oktober 2009

Algemeen

	geen enkele moeite	enige moeite	veel moeite	wisselend
Het opstellen van een handelingsplan	I	III II	I	II
Het uitvoeren van een handelingsplan	II	III	I	III

	noodzakelijk	zinnig	handig	overbodig	verplichting	anders, nl.
Het opstellen van een handelingsplan	III	III III			II	

Specifiek

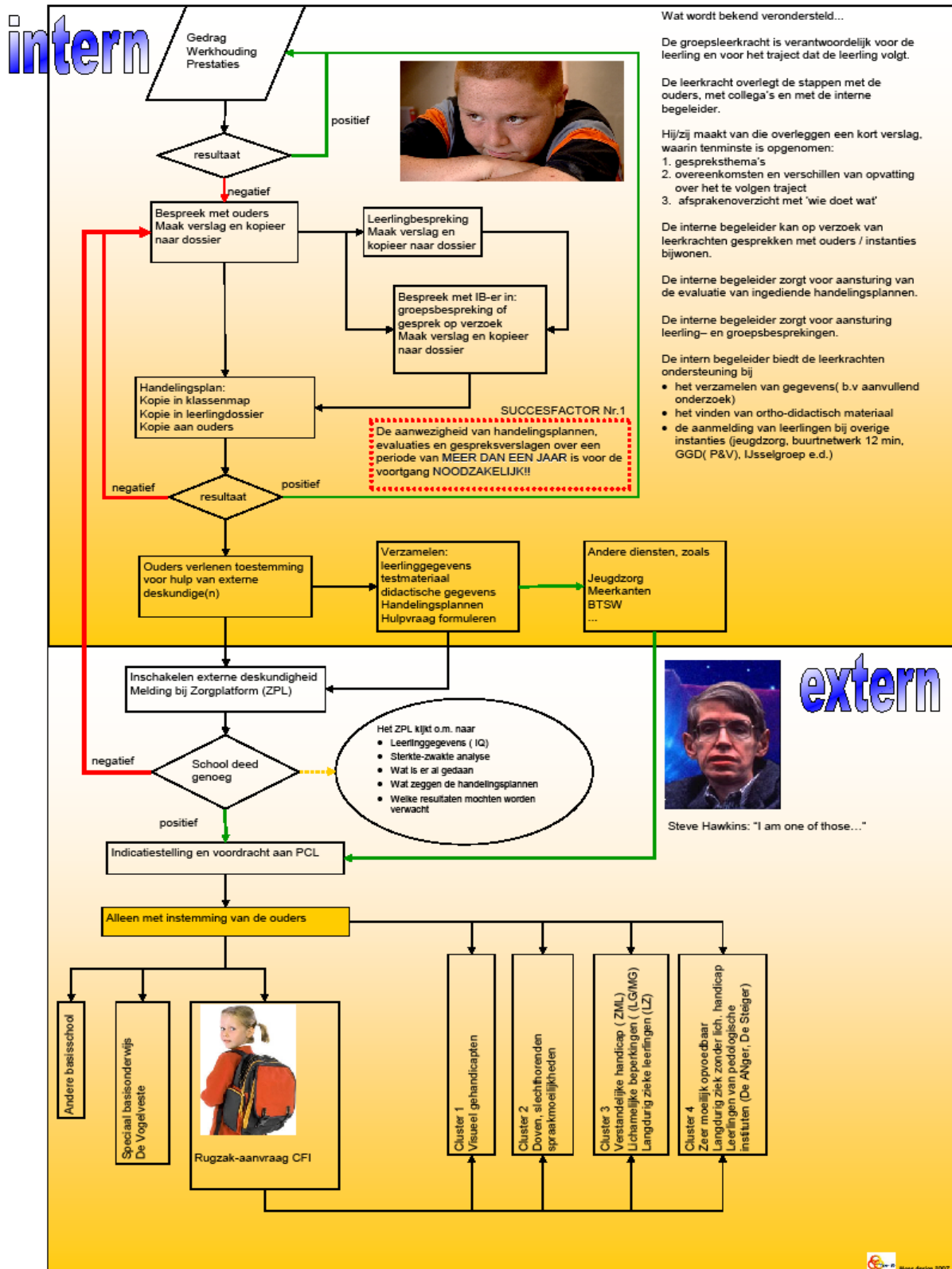
	geen enkele moeite	enige moeite	veel moeite
Verhelderen en vaststellen van beginsituatie	II	III II	
Formuleren van concrete, meetbare doelstelling	I	III II	III
Vinden van gepaste materialen	I	III III	I
Bedenken van remediërende acties	I	III III	II
Inpassen van extra hulp in het rooster	I	III III	II

	altijd	vaak	soms	nooit
Evalueren van handelingsplannen	III	III	I	
Inschakelen IB-er of RT-er	I	I	III	III

Bijlage 5

Stroomdiagram ZORG

basisschool 'De Wingerd' Lelystad



Bijlage 6

Intern begeleider

Coördineert de zorg op schoolniveau door:

- het onderhouden van het geautomatiseerd leerlingvolgsysteem; het beheren van de leerlingendossiers;
- het uitvoeren van zorggerelateerde administraties; het toepassen van toetsinstrumentarium;
- het onderhouden van vakmatige, externe contacten;
- het coördineren van leerhulp, ambulante begeleiding, collegiale consultatie en de inzet van derden;
- het verrichten van formele handelingen, dan wel het ondersteunen daarbij inzake de plaatsing etc. van leerlingen bij andere (onderwijs)instellingen;
- het adviseren inzake de plaatsing van (potentiële) zorg laandachtleerlingen; het uitvoeren en leiden van leerling-, groeps- en toetsbesprekingen, t.a.v. (zorg)leerlingen;
- het (laten) invullen van het onderwijskundig rapport.

Is deskundige op het gebied van de leerlingenzorg en -begeleiding door:

- het desgevraagd adviseren van de directeur inzake het verbeteren ervan;
- het verwijzen van ouders/verzorgers en leerlingen naar (externe) deskundige(n); het adviseren inzake het verwijzen naar een andere vorm van onderwijs;
- het formuleren van minimumdoelen voor de instrumentele vaardigheden van individuele leerlingen;
- het (zo nodig) begeleiden bij het opstellen van handelings- en groepsplannen; het opstellen van onderwijskundige rapporten.

Voert zorgwerkzaamheden op schoolniveau uit, door:

- het voeren van gesprekken met leerkrachten, leerlingen en ouders;
- het zo nodig individueel begeleiden van leerlingen bij het uitvoeren van het handelingsplan ;
- het procesmatig begeleiden van de extern georganiseerde individuele zorg;
- het begeleiden en ondersteunen van leerkrachten bij hun werk met de leerlingen; het ondersteunen van de leerkrachten bij het opzetten van klassenmanagement; het onderhouden en verbeteren van de orthotheek;
- het adviseren inzake het faciliteren van extra zorg aan leerlingen (incl. RT).

Vertaalt en ontwikkelt beleid en richtlijnen naar schoolniveau (operationeel beleid), door:

- het initiëren en doen van zorggerelateerde voorstellen inzake onderwijsinhoudelijke ontwikkelingen en het (doen) invoeren ervan;
- het leveren van een bijdrage aan het tot stand komen van procedures en protocollen.

Remedial teacher

Ondersteunt de uitvoering van het onderwijs en het begeleiden van de leerlingen door:

- het creëren van een pedagogisch klimaat waarin de (zorg)leerlingen zich veilig en gewaardeerd voelen;
- het leveren van informatie aan leerkracht en IB-er t.b.v. de ontwikkeling van de . leerlingen;
- het - op verzoek van of samen met de leerkracht en/of de IB-er - met de ouders/verzorgers bespreken van de ontwikkeling van de leerlingen.

Begeleidt leerlingen en verricht, binnen het schoolconcept, rechtstreeks daaruit voortvloeiende taken door:

- het inhoudelijk ondersteunen van de leerkracht bij het opstellen van een handelingsplan, dan wel een aanvullend programma intensieve begeleiding voor individuele leerlingen;
- het uitvoeren van (onderdelen van de) handelingsplannen, zowel individueel als in groepsverband;
- het geven van intensieve, probleemgestuurde begeleiding aan individuele of kleine groepjes leerlingen;
- het ontwerpen en/of aanpassen van remediërende materialen;
- het doen van voorstellen m.b.t. het aanschaffen van specifieke materialen en leermiddelen.

Brengt verslag uit over de verrichte werkzaamheden door:

- het rapporteren over het verloop en het resultaat van het uitgevoerde handelingsplan aan de leerkracht;
- het bijhouden van de verslaglegging van remediërende hulp aan leerlingen (aard van de hulp, beoogde resultaten, gehanteerde middelen, tijdsduur), de evaluatie en de vervolgstappen;
- het voeren van gesprekken met leerkrachten, intern begeleider en ouders/verzorgers (waar dit gewenst is) en het opstellen van voortgangsverslagen van gegeven hulp aan individuele leerlingen;
- het verzorgen en bijhouden van de administratie van de remedial teaching;

STAPPENPLAN van signalering tot handelingsplan

Algemene gegevens

Naam leerling: _____

Groep: _____

Geboortedatum: _____

Schooljaar: _____

Ingevuld door: _____

Datum: _____

Stap 1

Vaststellen beginsituatie

Problemen op het volgende vak-/ontwikkelingsgebied: _____

Aanleiding van het opzetten van het handelingsplan (zo specifiek mogelijk):

Welke omgevingsfactoren hebben invloed op het probleem? (Denk bijvoorbeeld aan de organisatie in de klas, het pedagogisch klimaat, de leerkracht, de thuissituatie.)

Waar bevindt de leerling zich op de leerlijn?

Wat is de volgende stap op de leerlijn? (Waar wil je naar toe werken?):

Positieve kenmerken van de leerling:

Onderstreep de kenmerken die een bijdrage kunnen leveren aan het handelingsplan.

Is er al eerder aandacht aan dit probleem besteed? Zo ja, op welke wijze? Wat was het effect?

Stap 2

Het doel Specifiek omschrijven

Beschrijf beknopt en concreet in termen van gewenst gedrag welke volgende stap in de ontwikkeling van de leerling je wilt bereiken.

(noteren bij 'Doelstelling')

Stap 3

Het doel Meetbaar maken

Beschrijf 'hoeveel' de leerling moet behalen. (Begrippen als 'leren', 'denken', 'weten' of 'kennen' zijn niet meetbaar)

(noteren bij 'Wat verwacht ik na de planperiode te zien?')

Stap 4

Maak het handelingsplan Aceptabel

Een handelingsplan is acceptabel als de betrokkenen het uitvoerbaar achten.

Beschrijf de taken en verantwoordelijkheden van de betrokkenen duidelijk (wie doet wat?).

Beantwoord de vraag wat er (organisatorisch) nodig is om het handelingsplan uit te kunnen voeren.

Stap 5

Maak het handelingsplan Realistisch

Geef exact aan op welke momenten (en door wie) er gewerkt wordt aan de uitvoering van het handelingsplan.

(noteren in het weekrooster)

Geef een concrete omschrijving van activiteiten, opdrachten en te gebruiken materialen. (In principe moet het handelingsplan uitvoerbaar zijn voor derden.)

(noteren bij 'Voorstel materiaalgebruik' en 'Omschrijving van remediërende actie')

Stap 6

Maak het handelingsplan Tijdgebonden

Geef aan op welke termijn je verwacht het doel bereikt te hebben.

(noteren bij 'Aanvangsdatum' en 'Einddatum')

Stap 7**Voer het handelingsplan uit**

Maak tussentijds aantekeningen, wat is het effect van de activiteiten?

Stap 8**Evalueer**

Productgericht: Is het doel bereikt?

Zo ja, afsluiten wegens behaald resultaat.

Zo nee, nieuwe procedure vanaf stap 1.

Procesgericht: wat zijn de bevindingen met betrekking tot het proces?

Bijlage 8

Introductie Stappenplan 'Van signalering tot handelingsplan'

Dia 1

Van signalering tot handelingsplan

- ☐ Inhoud praktijkonderzoek
 - Aanleiding in vogelvlucht
 - Het vooronderzoek
 - Het stappenplan
- ☐ Uitvoering praktijkonderzoek
- ☐ Tijdpad

Bij aanvang studie geen RT buiten de RT die de leerkrachten zelf in de klas verzorgen.

Op zoek naar antwoord op de vraag: hoe RT vorm te geven?

In eerste instantie begeleiding van zorgleerlingen op verzoek. Weinig structuur in deze werkwijze: geen afspraken over welke kinderen hulp het meest nodig hebben, geen afspraken over de inhoud en weinig tot geen overleg (eilandtherapieën). Niet naar mijn tevredenheid, maar hoe zit het met de wensen van de leerkrachten?

Deze laatste vraag voorgelegd, met het volgende resultaat:

Dia 2

Vooronderzoek Overzicht wensen RT (okt. '09)

	Extra begeleiding zorgleerlingen	Hulp bij invullen handelingsplan	Kinderen bij hulpvraag	Hulp bij afname toelaten	Hulp bij diagnosticeren en analyseren	Hulp bij diagnostische en methoden	Overig
Leerkracht 1	x	x	x				
Leerkracht 2	x			x			
Leerkracht 3	x	x	x	x			Hulp bij dossiervorming
Leerkracht 4	x						Instructie geven aan II. en/of ouders
Leerkracht 5	x	x		x	x		
Leerkracht 6	x		x			x	Opzetten van leerlijnen
Leerkracht 7	x	x	x			x	Aanwezig bij oudergesprekken
Leerkracht 8		x	x		x	x	
Leerkracht 9	x	x	x			x	
Leerkracht 10	x					x	
Leerkracht 11							Geen reactie ontvangen

Veel overeenkomsten in de reacties.

Nadruk ligt bij hulp bij extra begeleiding van zorgleerlingen.

Hoe te structureren en te realiseren?

Middels handelingsplan! Want daarin wordt vastgelegd wie wat doet.

Onderzoek gericht op het SMART-formuleren van individuele handelingsplannen.

Dus ook aandacht voor 'Hulp bij invullen handelingsplan'

Dia 3

Schematische weergave uitslag enquête oktober 2009

Algemeen	geen enkele moeite	enige moeite	veel moeite	wisselend
Het opstellen van een handelingsplan	I	III	I	II
Het uitvoeren van een handelingsplan	II	III	I	III

	noodzakelijk	zinvol	handig	overbodig	verplichting	anders, nl.:
Het opstellen van een handelingsplan	III	III			II	

Het vooronderzoek

Hoe verloopt het opstellen en uitvoeren van handelingsplannen momenteel?

Enquête volgde en analyse handelingsplannen 3^e trimester 2008/2009

Uitslag enquête en analyse

Dia 3 en 4: Toelichting enquête, met in het bijzonder aandacht voor

* opstellen van handelingsplannen: enige tot veel moeite

* ruim de helft van de leerkrachten moeite met formuleren van handelingsplannen

* alle leerkrachten beschouwen opstellen en uitvoeren van handelingsplannen als zinvol en/of noodzakelijk

* IB-er of RT-er wordt soms betrokken bij het opstellen van handelingsplannen

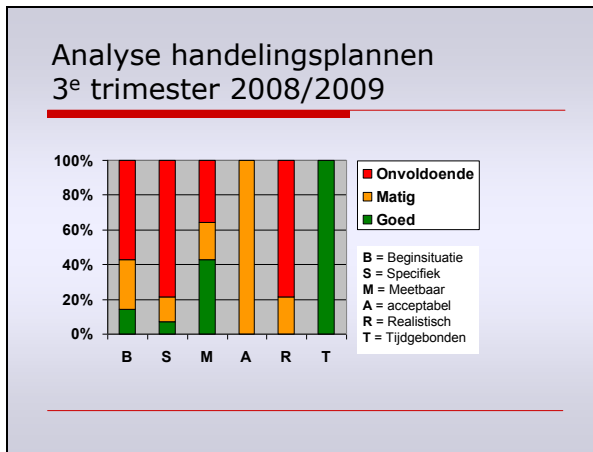
Dia 4

Vervolg enquête oktober 2009

Specifiek	geen enkele moeite	enige moeite	veel moeite
Verhelderen en vaststellen van beginsituatie	II	III II	
Formuleren van concrete, meetbare doelstelling	I	III II	III
Vinden van gepaste materialen	I	III III	I
Bedenken van remediërende acties	I	III III	II
Inpassen van extra hulp in het rooster	I	III III	II

	altijd	vaak	soms	nooit
Evalueren van handelingsplannen	III	III	I	
Inschakelen IB-er of RT-er	I	I	III	III

Dia 5



Toelichting analyse handelingsplannen, met in het bijzonder aandacht voor

- * (B) opmerkelijk dat is aangegeven dat het vaststellen van de beginsituatie niet veel moeite kost, terwijl deze over het algemeen weinig specifiek wordt omschreven
- * (S) doel vaak algemeen omschreven
- * (A) ruimte om te vermelden wie er betrokken zijn bij de uitvoer van het handelingsplan, maar niet wat de taken van de betrokkenen zijn
- * (R) wel omschrijving van de te gebruiken materialen, geen concrete beschrijving van activiteiten
- * (R) format biedt geen ruimte voor het aangeven van het moment waarop activiteiten uitgevoerd worden
- * (T) alle handelingsplannen voorzien van begin- en einddatum

Theorie en resultaten vooronderzoek hebben geleid tot opzet van een stappenplan.

Dia 6

Stappenplan 'Van signalering tot handelingsplan'

- ☐ kort en helder geformuleerd
- ☐ direct toepasbaar
- ☐ hulpmiddel om te komen tot SMART-geformuleerd handelingsplan
- ☐ verhelderen waar knelpunten liggen

Het stappenplan

Toelichten bedoeling van stappenplan

- * stappenplan met fundamentele waarden voor een SMART handelingsplan kort en helder geformuleerd en direct toepasbaar (gerelateerd aan het format voor handelingsplannen)
- * gebruik het stappenplan ter bevordering opstellen en uitvoeren handelingsplan, opdat het niet meer dan 'enige moeite' zal kosten
- * stappenplan als leidraad: geen verplicht in te vullen document, maar:
 - hulpmiddel om te komen tot SMART-geformuleerd handelingsplan
 - verhelderen waar de knelpunten liggen (In dat geval hulp van de RT-er inschakelen)

Dia 7

Stap 1 Vaststellen van de beginsituatie

Stap 1 Vaststellen beginsituatie

- Problemen op het volgende vakontwikkelingsgebied:
- Aanleiding van het opzetten van het handelingsplan (zo specifiek mogelijk):
- Welke omgevingsfactoren hebben invloed op het probleem? (Denk bijvoorbeeld aan de organisatie in de klas, het pedagogisch klimaat, de leerkracht, de thuissituatie.)
- Waar bevindt de leerling zich op de leerlijn?
- Wat is de volgende stap op de leerlijn? (Waar wil je naar toe werken?):
- Positieve kenmerken van de leerling:
- Onderstreep de kenmerken die een bijdrage kunnen leveren aan het handelingsplan.
- Is er al eerder aandacht aan dit probleem besteed? Zo ja, op welke wijze? Wat was het effect?

Toelichting inhoud van stappenplan met in het bijzonder aandacht voor beginsituatie

- * Na signalering zoveel mogelijk relevante informatie verzamelen over de leerling en het probleem.
- * Kijken naar zowel leerling als omgevingsfactoren.
- * Positieve aspecten van de leerling in kaart brengen: verhoogt de betrokkenheid bij het kind, biedt meer perspectief doordat het aanknopingspunten kan opleveren voor het handelingsplan, is relevant voor het inschatten van de ernst van de situatie en kan bepaalde vermoedens bevestigen of ontkrachten.
- * Belang van kennis van de leer- en ontwikkelingslijnen vanwege aansluiting bij zone van naaste ontwikkeling.

Als de beginsituatie bepaald is, kan het handelingsplan opgesteld worden.

Dia 8

Stap 2 t/m 6 SMART formuleren

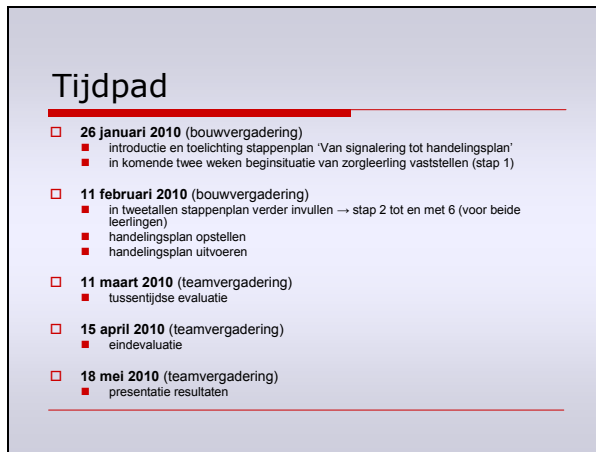
- Stap 2
Het doel **S**pecifiek omschrijven
- Stap 3
Het doel **M**eerbaar maken
- Stap 4
Maak het handelingsplan **A**ceptabel
- Stap 5
Maak het handelingsplan **R**ealistisch
- Stap 6
Maak het handelingsplan **T**ijdgebonden

Gezamenlijk stap 2 tot en met stap 8 doornemen.

Dia 9

Stap 7 en 8 Uitvoering en evaluatie

- Stap 7
Voer het handelingsplan uit
Maak tussentijds aantekeningen, wat is het effect van de activiteiten?
- Stap 8
Evalueer
Productgericht: Is het doel bereikt?
Zo ja, afsluiten wegens behaald resultaat.
Zo nee, nieuwe procedure vanaf stap 1.
- Procesgericht: wat zijn de bevindingen met betrekking tot het proces?



Uitvoering praktijkonderzoek

Naar aanleiding van afgenomen CITO-toetsen handelingsplan opstellen.

26 januari 2010 (bouwvergadering)

* introductie en toelichting stappenplan 'Van signalering tot handelingsplan'

* in komende twee weken beginsituatie van zorgleerling vaststellen (stap 1)

11 februari 2010 (bouwvergadering)

* in tweetallen stappenplan verder invullen

→ stap 2 tot en met 6 (voor beide leerlingen)

* handelingsplan opstellen

* handelingsplan uitvoeren

11 maart 2010 (teamvergadering)

* tussentijdse evaluatie

15 april 2010 (teamvergadering)

* eindevaluatie

Evaluatie praktijkonderzoek

Analyse ingevulde handelingsplannen (overeenkomstig handelingsplannen derde trimester schooljaar 2008/2009).

Enquête voor leerkrachten naar aanleiding van de afgelopen periode.

Gegevens verkregen uit de analyse en de enquête van 2010, worden vergeleken met de gegevens van 2009.

Presentatie 18 mei 2010 (teamvergadering)

Bijlage 9

Onderzoeksvragen

Datum: _____

Algemeen

Het **opstellen** van het handelingsplan kostte mij

- ☐ geen enkele moeite
- ☐ enige moeite
- ☐ veel moeite
- ☐ wisselend

omdat

Het **uitvoeren** van het handelingsplan kost(-te) mij

- ☐ geen enkele moeite
- ☐ enige moeite
- ☐ veel moeite
- ☐ wisselend

omdat

Het opstellen van het handelingsplan vond ik

- ☐ noodzakelijk
- ☐ zinvol
- ☐ handig
- ☐ overbodig
- ☐ een verplichting
- ☐ anders, nl. : _____

omdat

Specifiek

Het verhelderen en vaststellen van de beginsituatie kostte mij

- ☐ geen enkele moeite
- ☐ enige moeite
- ☐ veel moeite

Het formuleren van een concrete, meetbare doelstelling kostte mij

- ☐ geen enkele moeite
- ☐ enige moeite
- ☐ veel moeite

Het vinden van gepaste materialen kostte mij

- ☐ geen enkele moeite
- ☐ enige moeite
- ☐ veel moeite

Het bedenken van remediërende acties kostte mij

- ☐ geen enkele moeite
- ☐ enige moeite
- ☐ veel moeite

Het inpassen van de extra hulp in het rooster kostte mij

- ☐ geen enkele moeite
- ☐ enige moeite
- ☐ veel moeite

Ik heb dit handelingsplan geëvalueerd

- ☐ ja
- ☐ nog niet
- ☐ nee

Hoe is het resultaat (tot nu toe)?

Ik heb de IB-er of RT-er betrokken bij het opstellen/aanscherpen/evalueren van mijn handelingsplan

- ☐ ja
- ☐ nee

omdat

Wat heeft het werken met het stappenplan je opgeleverd?

Bijlage 10

Schematische weergave

uitslag enquête **oktober 2009** in vergelijking met uitslag enquête **april 2010**

Algemeen

		geen enkele moeite	enige moeite	veel moeite	wisselend
Het opstellen van een handelingsplan	2009	I	III II	I	II
	2010	I	III III	I	n.v.t.
Het uitvoeren van een handelingsplan	2009	II	III	I	III
	2010	II	III III	I	n.v.t.

		noodzakelijk	zinnig	handig	overbodig	verplichting	anders, nl.
Het opstellen van een handelingsplan	2009	III	III III			II	
	2010	III	III III	I		I	moeilijk

Specifiek

		geen enkele moeite	enige moeite	veel moeite
Verhelderen en vaststellen van beginsituatie	2009	II	III II	-
	2010	III II	II	II
Formuleren van concrete, meetbare doelstelling	2009	I	III II	III
	2010	III	III II	I
Vinden van gepaste materialen	2009	I	III III	I
	2010	III I	III	I
Bedenken van remediërende acties	2009	I	III III	II
	2010	III	III I	-
Inpassen van extra hulp in het rooster	2009	I	III III	II
	2010	III	III I	-

		altijd/ja	vaak	soms/nog niet	nooit/nee
Evalueren van handelingsplannen	2009	III	III	I	-
	2010	I	n.v.t.	III III	II
Inschakelen IB-er of RT-er	2009	I	I	III	III
	2010	III	n.v.t.	n.v.t.	III II